

ACORDURI DE FINAL...

de Șef Rabin dr. MOSES ROSEN

S-au stins ultimele ecouri ale rugăciunilor festive. Cărțile de liturghie (Machzorim) s-au rinduit prin dulapuri, în așteptarea anului viitor, când le va veni din nou rândul să iasă la iveală. Glasul sofarului nu mai răsună prin sinagogi și ramurile lulav-ului au început să se usuce. Pereții tradiționali suca au fost dați la o parte și stegulețele de Simhat-Tora zac undeva alături de celelalte jucării scoase din uz.

Cotidianul se află iar în mijlocul nostru. Zilele festive și-au încheiat siragul, iar viața cea de toate zilele a reînceput. Până la Pesah avem de răsfătat o jumătate din foile calendarului. E deci cu atât mai necesar să dezbrăcăm manta festivă și, în locul iudaismului din zilele de sărbătoare, să-l scrutăm puțin pe cel de fiecare zi. ויקהל משה את כל עדת בני ישראל „Moșe a adunat întreaga obște” (Exodus 35—1). Comentînd acest verset, Rași arată că această adunare a avut loc מחרת יום הכיפורים — a doua zi după Iom-Kipur. Sublinierea pe care o face marele talmăcitor al Torei vrea să ne învețe că Moșe a ținut la ideea de continuitate între momentul festiv și cel cotidian.

Să nu-și inchipuie nimeni că cea mai sfîntă zi a anului, Iom-Kipur, e izolată de celelalte și că elevarea sufletească ce se produce în ființa oricărui credincios trebuie să fie doar o excepție, o dată pe an. Nu. Acredincios trebuie să fie doar o excepție, însemne o Neilă sufletească, o închiderea la loc a porților inimii care s-au deschis larg în ziua de supremă sărbătoare. Reunirea întregii obști spre a continua să asculte cuvîntul învățăturii sfinte, spre a împlini poruncile etice, spre a păși pe cărările dreptății și păcii, se face în ziua ce urmează celei de Iom-Kipur.

În concepția noastră religioasă, sfîntenia nu se confundă cu fetișismul. Nici un om nu e sfînt decît în măsura în care a izbutit să se înalțe pe scara perfecțiunii și această posibilitate e dată oricărui muritor. Nici un obiect nu e sfînt prin sine însuși, ci numai prin conținutul său etic. Insuși sînt al legii, Sefer-Tora, își trage sfîntenia din textul învățăturii ce cuprinde, în unul din înțelepții Talmudului exclamă: כמה מפשיא שאר אינשי דקיימי

„Ce proști sînt oamenii care se ridică în fața omului mare (învățăturii)” (Macot 22). Nu pergamentul, ci spiritul ce emană dintr-insul, nu cartea, ci cel ce și-a însușit morala ei, constituie esența noțiunii de sfîntenie.

Din momentul în care sînt legii nu mai e utilizabil spre a se citi dintr-insul, el devine פסול, își pierde sfîntenia.

Același lucru se întîmplă cu zilele sfinte — sărbătorile. Șabatul își soarbe sfîntenia din puritatea celor șase zile de muncă, iar toate celelalte zile festive își merită însemnătatea în măsura în care ele încoronează capitele de viață consacrate binelui.

A doua zi după sărbătoare se numește în limba sfîntă חתון „legăți sărbătorești”. Denumirea aceasta e parcă un apel adresat credinciosului de a nu lăsa să se sape o prăpastie între clipele sărbătorii ce a trecut și viața obișnuită în care a pășit. O legătură indisolubilă trebuie să existe între gîndurile frumoase ce ne-au stăpînit conștiința în momentele de reculegere pe care le-am trăit și activitatea ce o desfășurăm zi de zi.

Cuvîntul חתון — sărbătoare — își trage obîrșia din חתן — circonferință. Precum toate punctele ce se află pe aceasta sînt unite de centrul ei cu raze de aceeași mărime, tot așa zilele anului cată a fi deopotrivă unite cu cele festive, care radiază asupra lor cu binefăcătoarele lor raze.

Astfel se explică pentru ce ziua de an nou se numește Roș-Hasana — „Capul anului”, iar cea de început de lună Roș-Hodeș — „Capul lunii”. Ceea ce constituie capul pentru trup, trebuie să fie aceste zile pentru toate celelalte. Călăuză și îndrumător — iată marile atribute ale sărbătorilor.

Semnificațiile agricole date de către textele biblice celor trei mari sărbători — șalos regalim — ale anului arată, de asemenea, această interpenetrație între ele și cele trei perioade de muncă ale țaranului.

(Continuare în p. 7)

ÎN NUMELE VIEȚII. AL PĂCII

Pe cerul lumii se acumulează nori negri care amenință pacea planetei. În viața internațională se manifestă fenomene de încordare deosebit de grave. Fonduri colosale, care ar putea fi folosite pentru lichidarea flagelurilor foametei, bolilor, neștiinței de carte sînt irosite pentru continuarea și intensificarea cursei înarmărilor, pînă la dimensiuni care pun sub semnul întrebării însăși existența vieții în Europa și în întreaga lume.

Conștiința umanității nu se poate împăca nicidecum cu perspectiva neantului. Popoarele lumii opun un „Nu” categoric politici de înarmare în general și politici de înarmare nucleară în special. Ele cer cu fermitate să se acționeze stăruitor pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la măsuri efective de dezarmare.

În aceste împrejurări decisive, Republica Socialistă România, președintele ei, domnul Nicolae Ceaușescu, acționînd în spiritul unei consecvente politici de pace, a luat inițiative de mare însemnătate în vederea opririi amplasării în Europa a noilor rachete cu rază medie de acțiune, retragerii și distrugerii celor existente, pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor la viață, la pace.

Aceste inițiative se bucură de adevărată susținere din partea cetățenilor României, fără deosebire de naționalitate, și au trezit un larg ecou internațional. „APELUL PENTRU DEZARMARE ȘI PACE”, adoptat în cadrul Adunării din 20 septembrie a.c. a reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democratiei și Unității Socialiste dă expresie înaltei aprecieri a inițiativelor președintelui Republicii

în favoarea dezarmării și cheamă pe toți oamenii muncii din România, indiferent de naționalitate, să afirme cu putere hotărîrea întregului popor de a milita, împreună cu celelalte națiuni, pentru dezarmare, înțelegere și colaborare internațională.

Populația evrească din România, Federația Comunităților Evreiești răspund cu însuflețire chemării F.D.U.S., susținînd întru totul poziția și inițiativele de pace ale statului nostru. Noi, evreii, fideli învățăturilor biblice care, prin glasul profeților, au proclamat solemn idealul păcii și cerința transformării săbiilor în pluguri, noi, cei care am dat șase milioane de victime în trecutul război mondial, nu putem admite cu nici un chip perspectiva unui „Auschwitz atomic” spre care cută să împingă omenirea forțele întinericului și distrugerii. Ca cetățeni loiali și demni ai României Socialiste, ne mîndrim că țara în care ne-am născut se situează în primele rînduri ale forțelor care militează neobosit pentru viața și libertatea popoarelor.

Împreună cu toți ceilalți cetățeni ai României ne ridicăm cu toată energia împotriva politici de înarmare și cerem participanților la tratativele de la Geneva, conducătorilor tuturor statelor, să manifeste spirit de responsabilitate, acționînd pentru a se ajunge la înțelegeri menite să asigure Europei și lumii întregi condiții de pace, de dezvoltare liberă pe calea progresului.

Ca și întregul popor român, populația evrească nutrește convingerea că prin unirea și acțiunea hotărîră a popoarelor nobila cauză a păcii va triumfa!

R.C.M.

Ședința lărgită a Comitetului de conducere al Federației Comunităților Evreiești din R.S. România

Luni 19 septembrie a.c., a avut loc, în sala de festivități din str. Popa Soare, deschiderea ședinței lărgite a Comitetului de conducere al F.C.E. din R. S. România. Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen, președintele F.C.E., a condus lucrările ședinței. Din preșidiu au făcut parte cadre de conducere ale F.C.E. A participat dl Eugen Munteanu, director în Departamentul Cultelor.

La propunerea Eminenței Sale, asistența a păstrat un moment de reculegere în memoria președinților și secretarilor de comunități decedați în perioada de la ultima ședință lărgită.

Dl av. Emil Șechter, secretar general

al F.C.E., a citit Darea de seamă a Comitetului de conducere al F.C.E. pe anul 1983. D-sa a menționat că obștea evrească din România a sărbătorit 35 de ani de cînd Eminența Sa a preluat conducerea spirituală a obștii și că, în curînd, se vor împlini 20 de ani de cînd a devenit președinte al F.C.E. O privire sintetică a acestei perioade duce la concluzia că Eminența Sa este „întruparea cea mai elocventă a iudaismului din România de la sfîrșitul secolului XX și, în același timp, un strălucit reprezentant al iudaismului contemporan”.

(Continuare în p. 5)

Încă o generație de cursanți prăznuiește „Bucuria Torei”. Eminența Sa îi întâmpină cu bucurie.

CENTENAR FRANZ KAFKA

„Mai pot încerca satisfacții frecătoare din lucrări (...), dar fericirea n-aș putea-o atinge decât dacă aș reuși să ridic lumea ca s-o fac să intre în adevărul pur, imuabil”. Este unul din multele gânduri revelatoare, în pofida aparentei incomunicabilități a scrisului kafkian, care ne ajută să nu ne rătăcim în labirintul nu al lumii sale, ci al lumii în sine, dacă ne punem întrebări asemenea lui Kafka, dacă procedăm la modul abrahamic de a fi, dacă încercăm să descoperim mereu „adevărurile ultime”.

Lată-ne dintr-o dată în plină problematică iudaică, atît prin vocația de a descifra lumea fără prejudecăți, fără vîlul liniștirii numit realitate al preconcepțiilor, preconcepții care, odată însușite, nu numai că nu mai incomodează, dar devin și un paratrăsnet împotriva eventualului incendiu pîndind pe cei care încearcă să regîndească totul fără ajutorul lor, ca și cum ei n-ar face parte din lume, ci ar exista de-sine-stătător și, deci, cu drept de judecată proprie.

Riscul e mare; ca om și ca artist deopotrivă. Kafka a fost zidit între cuvintele „înstrăinare”, „lume desacralizată”, „angoasă”, „alienare” etc., între existențialismul unor Kierkegaard și Sartre. Desigur, Kafka respiră același aer al epocii, respectiv realizează și asimilează aceleași lecturi și sensibilitatea sa vibrează la aceleași indicații ale crizei societății europene de la începutul secolului. E o presiune atmosferică aducătoare de furtună, resimțită și în „Muntele vrăjit”, al lui Thomas Mann, și în proza lui Robert Musil și, firește, în doctrinele filozofice teoretizînd această stare de spirit. Tocmai corespondența existînd între acești gânditori, filozofi și scriitori de la începutul veacului nostru, integrarea lui Kafka în rîndul lor explică largă recepție, post-mortem, a ceea ce s-a crezut a fi „mesajul” său. Este latura universală și modernă a operei kafkiane.

Interpretările din punct de vedere iudaico-național, așa cum au făcut-o numeroși comentatori, începînd cu primul său biograf și exeget, legaturlor testamentar, cel mai bun prieten și editorul lucrărilor sale, Max Brod, și ajungînd, prin cercetările Marthei Robert, pînă aproape de prezent; îi circumscriu granițele la condiția evreului în Diaspora („cineva care e supranumerar”, cum se autocaracterizează, cu ironie amară, Joseph K., protagonistul „Castelului”), cu toate consecințele ce decurg de aici, și la enumerarea temelor iudaice fundamentale tratate, în manieră proprie, de scriitor: Greșeala, Purificarea, Exilul, Legea. Desele elemente biografice, cu paranteze ce se deschid prin copilaria petrecută în ghetoul praghez* și se închid prin cunoștințele sale profunde de iudaistică, furnizează argumente puternice în această direcție.

Care e adevărul? Nici însușirea expresionismului, ca estetică literară, a existențialismului, ca orientare filozofică, a Bibliei și Talmudului, dacă nu chiar a unor elemente de Cabala, pe plan iudaic, nu-i decodifică opera. Fiindcă ne aflăm, într-adevăr, în fața unui text cifrat; Kafka vrea și nu vrea să se deconspire; își dezvăluie și învâluie, în același timp, zbuciumul lui de ființă altfel decît celelalte, cu minusuri, de care suferă, cu plusuri, care, nefiind convenționale, nu se fac repede înțelese și acceptate, aducîndu-i o suferință și mai adîncă, în locul recunoașterii compensatorii pentru durerile care i-au fost refuzate, daruri ce pot fi sintetizate ca o singură expresie: *neștiința sau neputința de a se bate pentru a răzbi, pentru a-și impune existența printr-o semni*.

Scrișul reprezintă pentru Kafka un sinonim al trăirii și prin adevăr, așa cum notează în citatul mai sus amintit din jurnalul său. Este, de la bun început, o profesiune de credință iudaică. De la plîngerile lui Irmiah, și chiar mai dinainte, pînă la cărțile scriitorilor evrei contemporani nu s-au imaginat dureri, nu s-a urmărit artistic în sine, ci doar s-au îmbrăcat în cuvinte dureri reale. Kafka are un mod iudaic de a gîndi și simți, lecturile l-au conștientizat numai.

„Toate lucrurile care îmi trec prin minte, scrie Kafka în același jurnal, publicat postum de Max Brod, nu-mi trec de la rădăcină, ci abia undeva spre mijloc. Să încerc cineva să le țină, să încerc cineva să se țină de un fir de iarbă care începe să crească abia în mijlocul tulpinei. Sigur că unii sînt în stare de așa ceva, de exemplu scamatorii japonezi care se urcă pe o scară care nu este rezemată de sol, ci pe tălpile culcate ale cuiva care stă jumătate culcat și care nu este sprijinită de pe-

rete, ci doar urcă în aer”. Surprindem aici întregul mecanism, roțile mari și mici care fac ca un ceasornic să funcționeze. Este ca și cum i-am scoate capul, Tot ceea ce pare insolit, halucinant, metaforic, parabolic, oniric etc., în proza lui (trimiterile la procedee stilistice biblice și la structura povestirilor hasidice sînt unanim consimțite) e analizat în primele fraze. (Dedublarea creator-critic e un fenomen generalizat la artiștii moderni, starea de exaltare e contrabalansată de luciditate). A voi să exprim, să „prinzi” ceea ce nu e foarte limpede, ceea ce e intuit, dar nu se poate argumenta, este unul din dezideratele estetice pe care încearcă să-l realizeze prin sugestie, ca-n poezia modernă, prin crearea mai curînd a unei atmosfere decît a unui simbol propriu-zis. De aceea universul kafkian e foarte deschis interpretărilor. Am putea afirma că sînt viabile atîtea interpretări cîte comentarii există și că nici una nu contrazice pe celelalte.

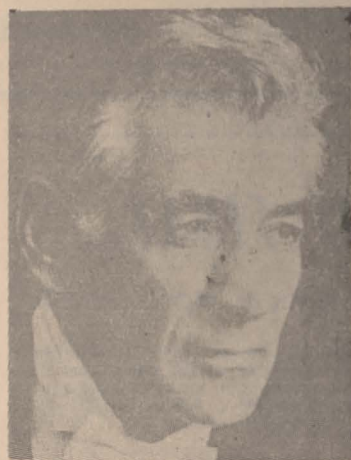
Nu putem nega, firește, „cheia” autobiografică, nevoia de a sta de vorbă cu sine a autorului, așa cum reiese și din jurnal și din operă, operă care n-are, de fapt, decît un singur erou, indiferent de metafora prin care e ipostaziat. Celelalte personaje sînt văzute din afară, se reflectă numai în focarul care este personajul central. Dar a reduce interpretarea textului kafkian la această cheie e un mod simplist de a-l înțelege.

Referirea la „scamatorii japoneze” privește latura așa-zis epică, parabola de care se servește întotdeauna ca mijloc de vehiculare a unei idei. Epica kafkiană e caracteristică „avangardismului european, în plină ascensiune la acea dată. Prozele scurte ale lui Kafka sînt comparabile cu cele ale lui Urmuz în literatura română.

„Verdictul” este o expresie specific iudaică a scrutării de sine, în care tatăl este o metaforă a propriei conștiințe, a adevărului, de care eroul vrea să se scutur, sovie, dar, pînă la urmă, îl privește în față și îl acceptă, oricît ar fi de dur. Ceea ce caracterizează iudaismul este anticensorialismul, refuzul inerției din viață și din gîndire, nevoia de a trăi liber și demn. Metafora transformării comis-voiajorului Gregor Samsa în insectă („Metamorfoza”), în care se acordă grotescul cu sublimul, două categorii estetice specifice iudaice, existente în Biblie, descoperite de scriitorii evului mediu și redescoperite, ulterior, de romantici, ilustrează coordonatele mai sus menționate. Un element personal, dinamitatea absurdului mecanismelor sociale prin ironia folosire a limbajului coerent, „logic”, adaugă o valență nouă umorului evreiesc tradițional, sau, mai exact, relevă o fațetă în plus a farsei tragice, formulă prin care s-a caracterizat o bună parte a literaturii secolului XX, ale cărei rădăcini se găsesc în „risu-plînsu” folclorului și literaturii culte idice. „Hrana” de care are nevoie Gregor Samsa e una afectiv-spirituală, e emoția profundă pe care o simte ascultînd muzică. Și nu este oare muzica, harul levitic, una din modalitățile iudaice de expresie a vieții interioare, ale comunicării dintre lumile de jos și cele de sus? Imaginea, ascultarea de către Joseph K. la telefon a muzicii care vine de la castel se repetă în romanul cu același titlu. „În fața legii” este o parabolă a nevoii de identitate. Eroul nu poate fi orice, nu poate trece prin orice ușă, ci numai prin cea care îi este destinată. El vrea să fie ceea ce este, nu ceea ce i se oferă. Perseverența, necesitatea de a fi el însuși a acestei ipostaze a eului kafkian semnifică o altă trăsătură iudaică. O dare de seamă pen-

TINEREȚEA LUI LEONARD BERNSTEIN

— La cei 65 de ani ai artistului —

În volumul său biografic „Călătorie neterminată” (p. 231), Yehudi Menuhin îl caracterizează astfel pe celebrul dirijor Leonard Bernstein: „Lennie este, de altfel, un muzician extraordinar, un om cultivat, strălucitor, cu o minte limpede, conștient de responsabilitățile sale sociale, un coleg iubit...”

Acest Om, înzestrat cu însușiri atît de rar întâlnite, s-a născut la 18 august 1918, în orașul Lawrence din statul Massachusetts, din părinți emigrați din Rusia țaristă. Este căsătorit cu fermecătoarea actriță evreică din Chile, Felicia Montalegre Cohn. Au doi copii: o fiică, Jamie, și un fiu, Alexander Serge.

Bernstein a studiat compoziția la Universitatea Harvard, pianul la Philadelphia și cursul dirijoral cu Serge Koussevitzky, la Tanglewood, Massachusetts. Cariera sa a avut o evoluție spectaculoasă. În 1943 a fost numit dirijor adjunct al Filarmonicii din New York. Consacrarea s-a produs pe neașteptate. Marele Bruno Walter urma să dirijeze un concert la radio, dar s-a îmbolnăvit brusc. Bernstein urma să-l înlocuiască. Nu a avut timp pentru repetiții. A dirijat. Succesul a fost imens. În 1958, a fost numit director muzical și dirijor al Filarmonicii din New York, fiind primul muzician născut în America numit într-o funcție de asemenea importanță. Bernstein a dirijat mai multe concerte decît oricare dintre predecesorii săi la această filarmonică. Era infatigabil. În aceeași perioadă a mai dirijat și cele mai renumite orchestre simfonice din lume, precum și orchestrele prestigioaselor opere: Metropolitan, din New York, Scala din Milano și Opera de Stat din Viena.

Bernstein s-a retras, în 1969, din postul de director muzical al Filarmonicii din New York, pentru a dedica un timp mai amplu compoziției. I s-a acordat însă, tot atunci, titlul de dirijor de onoare, pe viață. Dar nu anul 1969 a fost cel al primelor sale compoziții. Încă în 1944 a creat prima sa simfonie, „Jeremiah”, cu solo vocal pentru textul ebraic din Biblie. Au urmat: „The age of Anxiety”, după un poem de W. H. Auden, în ritm de jazz; „Kaddish” (în ebraică), oratoriu pentru narator, cor și orchestră, pe care l-a dirijat, pentru prima dată, la Tel Aviv, în 1963; „Chichester Psalms” (de asemenea în ebraică) pentru cor și orchestră (1965).

A fost solicitat și a compus muzică pentru spectacole pe Broadway. Un adevărat triumf l-a obținut cu „West Side Story” (1952), cu muzica sa dinamică, prezentată atît pe scenă, cît și pe ecran. A mai compus muzica pentru piesele „On the town” (1944); „Wonderful Town” (1953) și „Candide” (1956). Creațiile sale au mai cuprins o simfonie pentru pian și orchestră, baletul „Dybbuk”, muzica pentru filmul „On the Waterfront” și cunoscuta „Mesa”, executată, în premieră, la inaugurarea „Centrului Kennedy pentru arte reprezentative” din Washington. Bernstein atacă, cu un succes rar întâlnit, toate genurile muzicale.

Dar cel mai strălucit succes, cea mai largă popularitate le-a realizat cu serialul „Bucuriile muzicii”, dedicat tineretului, pentru o profundă înțelegere a muzicii, care a fost prezentat și la Televiziunea Română, duminică dimineața și luni seara, cînd, fermecați, îl ascultam pe vrăjitorul cu bagheta magică. Acest serial l-a adus un impresionant număr de premii și distincții: Premiul anual al Fundației „Thomas Alva Edison” pentru cel mai bun program de televiziune pentru tineret, primit, consecutiv, în 1958, 1960 și 1962; premiul Asociației naționale a muzicienilor pentru cel mai bun tele-serial muzical, primit, consecutiv, șapte ani de-a rîndul; premiile pentru cele mai bune televiziuni americane prezentate la televiziunile de la Praga și München (1964), precum și alte premii.

Preocuparea pentru educarea muzicală a tinerilor talenți nu s-a limitat numai la lecțiile transmise prin televiziune. Bernstein a creat Fundația care-i poartă numele și prin care acordă sprijin material, substanțial, celor dotați. Numeroasele premii pe care le obține le donează acestei fundații.

Acest „muzician extraordinar” este profund legat de Israel. În 1947 a dirijat primul său concert în Tara Sfîntă. După crearea statului Israel el a adus o importantă contribuție la înflorirea colecției muzicale „Koussevitzky”, la Biblioteca Națională din Ierusalim. În decursul anilor, a dirijat de nenumărate ori Orchestra Filarmonică a Israelului, atît în țară, cît și în străinătate.

Pentru vasta sa activitate dirijorală și componistică a fost sărbătorit în variate forme: în 1977 a fost organizată în Israel o retrospectivă a creației sale muzicale. În luna august a aceluiași an a avut loc, în Austria, festivalul Bernstein, transmis prin Eurovision.

Cea de-a 65-a aniversare a ilustruului dirijor și compozitor a fost sărbătorită în acest an prin organizarea unei serii de manifestări, printre care se includ și festivitățile din orașul său natal, Lawrence. Leonard Bernstein a folosit acest prilej pentru a exprima, în cadrul cuvîntărilor rostite, protestul său împotriva înarmărilor: „Trebuie să combatem sărăcia în loc să creăm noi sisteme de arme. În locul fabricilor de armament să construim tipografii și școli... Vreau să dirijez o simfonie împotriva nebuniei nucleare”, a declarat celebrul artist.

Bernstein știe să „electrizeze” orchestrele pe care le conduce. Este apropiat de cei cu care obține marile succese.

Personalitate proeminentă a lumii artistice contemporane, muzician complet și complex, va mai daŕui multe momente de neuitat iubitorilor de muzică, prin noi creații și prin măiestria artei sale dirijorale, prin arta sa seducătoare.

I. BLUM

tru academie”, publicată în revista „Der Jude”, editată de Martin Buber***, nuvelă în care obișnuita ironie kafkiană se preschimbă în sarcasm, este o meditație asupra condiției umane din perspectivă iudaică. O viziune de coșmar a științei puse în slujba răului, a terorii care poate governa umanitatea, coșmar tratat prin bombardarea mediocrității pedant-științifice, este „Colonia penitenciară”, în care mulți exegeți au văzut o prefigurare a infernului nazist. „Un artist al foamiei” este o metaforă a condiției artistului într-o lume în care nu-și mai găsește rațiunea de a fi, o lume în care, pentru a te afirma e nevoie să fii înzestrat cu tot ce trebuie „chiar și pentru a sfîșia”, ca pantera din finalul povestirii.

Cine a fost și este Franz Kafka? Un „Sancho Panza care reuși cu ajutorul unei mulțimi de romane de aventuri ca-

valerești să-l distragă într-atît pe diavolul său, căruia mai tirziu îi dădu numele de Don Quijote, încît acesta săvîrși, fără stavile, cele mai nebunestii fapte”. Această interpretare a lui Don Quijote și Sancho Panza ca fiind una și aceeași persoană, visul și nevoia de absolut reîntoarcere la luciditatea și sentimentul relativității lucrurilor, al dialecticii lor, de fapt, o fărîmă din chipul etern al evreului față în față cu lumea este poate personificarea cea mai aproape de adevăr a lui Kafka însuși.

E. SUHOR

** Numele lui Kafka apare și în alte publicații evreiești din Praga: „Selbstwehr” și „Das jüdische Prag”.

* A primit confirmarea religioasă la 13 iunie 1896.

MERIDIANE • MERIDIANE • MERIDIANE

RECUNOAȘTERI SEMNIFICATIVE

Pentru prima oară, înalți prelați catolici recunosc explicit responsabilitatea Bisericii pentru Holocaust

Intr-un număr recent al publicației „Tribune juive”, care apare la Paris, se relatează următoarele:

Un grup de înalți prelați francezi, invitați de Episcopatul polonez, vizitând Polonia în ultimele zile ale recentului voiaj pontifical în această țară, au ținut să aducă un omagiu victimelor Holocaustului, înclinându-se în fața Monumentului Comemorativ al Răscălei din ghetoul Varșoviei, precum și a vestigiilor evocatoare ale martiriului evreilor uciși în lagărul de la Auschwitz. La solemnități au participat cardinalul Jean-Marie Lustiger, arhiepiscop al Parisului, și secretarul său particular, abatele Maurice de Germiny, monseniorul Albert Decourtray, arhiepiscop de Lyon și vicepreședinte al Conferinței episcopale franceze, părintele reverend Bernard Dupuy, secretar al Comitetului episcopal pentru relațiile cu iudaismul, și părintele P. Dabrowski, secretar al Episcopatului polonez.

La memorialul din Varșovia, părintele Dupuy a spus, „în numele catolicilor din Franța”, o jerbă purtând ca inscripție versetul 10 din psalmul 118: „Toate națiunile m-au încolțit; în numele Domnului, le-am înfruntat”. În declarația comună, pe care arhiepiscopii de Paris și de Lyon, au publicat-o la întoarcerea lor în Franța, se poate citi: „Pentru ca omenirea să poată supraviețui vremurilor de înjosire, luptătorii ghetoului, osîndii unei morți sigure, au vrut să moară ca oameni liberi”.

Cardinalul Lustiger, însoțit de R. P. Dupuy, a ținut în mod special să se ducă la Auschwitz, deoarece cei mai mulți dintre membrii familiei cardinalului, inclusiv mama sa, au fost deportați în 1942 în acest lagăr și au pierit acolo.

Acești delegații i s-a alăturat, cu titlu personal, și unul dintre secretarii papali, monseniorul Emery Kabongo. În declarația comună, iată termenii prin care ei și-au exprimat emoția și au arătat sensul pelerinajului lor: „Pe acest pământ polonez, în această inimă a Europei, se găsește Auschwitzul. Ne-am dus acolo cu o intenție de căință, implorînd ajutorul și justiția Divină, pentru a ne

Înalți prelați catolici în fața monumentului din Varșovia al martirilor Holocaustului

reculege în acest loc, pentru a ne reaminti. Aici, unde atîția fii și atîtea fiice ale poporului evreu — acel popor care a primit și ne-a transmis porunca „Să nu uciți!” — s-au văzut duși la exterminare (Isaia 53), noi nu putem decît să meditam asupra responsabilităților noastre. În acest loc, unde cenușa victimelor este amestecată, pentru totdeauna, cu pămîntul și cu memoria unui popor, aici unde fiecare colțor de pămînt își strigă ofensa care i-a fost făcută, noi nu putem decît să reflectăm adînc. Împreună cu toți cei pe care sîntem conștienți că îi reprezentăm, noi l-am invocat pe Domnul ce-

lor morți și al celor vii să dea lumii, care poartă încă rănile fizice și spirituale ale acestei înjosiri, puterea de a spera”.

Dincolo de caracterul atît de impresionant al textului, este de remarcă mențiunea de „căință” și, încă mai mult, faptul că reprezentanții Bisericii catolice au meditat la Auschwitz asupra a ceea ce denumesc „responsabilitățile noastre”. Se cuvine, de asemenea, relevată, în legătură cu exterminarea poporului evreu, trimiterea la capitolul 53 din Isaia. Acest capitol este consacrat „omului suferinței”, în care tradiția iudaică vede caracterizarea poporului evreu. Această interpretare prevalează și în textul „declarației” prelaților francezi.

Oricum ar fi, este pentru prima oară că șefii ai Bisericii catolice fac, într-o declarație publică, o mențiune explicită despre responsabilitățile bisericii pe care o reprezintă în ce privește antisemitismul, care a condus la martiriul poporului evreu — conchide articolul din „Tribune juive”.

* Comentariul din „Tribune juive” se referă, desigur, la Biserica catolică din Franța. Precizăm că și autorități religioase creștine din alte țări au recunoscut, în mod public, răspunderea ce le revine pentru persecuțiile la care au fost supuși evreii în perioada hitleristă și, în genere, pentru excesele antisemite de ieri și de azi. Astfel, în Declarația Consiliului Bisericii din Olanda s-a arătat: „Prin întrebuintarea greșită a unor texte biblice, prin discriminare, ură împotriva evreilor și pogromuri, creștinii au ajutat la pregătirea drumului care a dus, în cele din urmă, la lagărele naziste de exterminare. Nu avem voie să uităm această înfrîntătoare pagină a relațiilor dintre creștini și evrei. Dacă recunoaștem deschis și serios vina din trecut, să nu mai minimalizăm nici cele mai ascunse forme de antisemitism din prezent. Ceea ce s-a întîmplat odinioară nu trebuie să se mai repete” (din „Christian Jews Relations”, vol. 14, nr. 4 (77), dec. 81, p. 59—64, din care revista noastră a reproduș largi extrase în nr. 515 din 1 octombrie 1982).

În memoria
lui

Nahum Goldman

57

La Kiriath Gat, în Israel, Comitetul pentru pace în Orientul Apropiat a inaugurat o bibliotecă pe numele lui NAHUM GOLDMAN 57, în semn de omagiu ilustrului dispărut, care și-a dedicat viața nobilului țel al păcii între Israel și vecinii săi.

La invitația primită de a participa la solemnitatea inaugurării, Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen a trimis următorul mesaj:

„Timp de 34 de ani am colaborat cu regretatul Nahum Goldman și totdeauna am prețuit talentele sale excepționale, personalitatea sa ieșită din comun, realizările sale mărețe în slujba poporului evreu, în slujba Țării Sfinte.

El a fost conducătorul (cu he haiedia — cu articol hotărît) generației noastre și istoria îi va acorda locul cuvenit printre cei mai destoinici cirmaci ai poporului evreu.

Inițiativa Dv. de a organiza o bibliotecă pe numele său o consider binecuvîntată”.

La Ierusalim a avut loc o solemnitate, pe muntele Herzl, la mormîntul lui Nahum Goldman. S-a inaugurat monumentul (MATZEIVA). În numele Congresului Mondial Evreiesc a luat cuvîntul dl Zalman Abramov, iar în numele Agenției Evreiești dl Moshe Rivlin, care au evocat personalitatea și opera lui Nahum Goldman.

Beit Hatfutzot — Casa Diasporei, care poartă numele lui Nahum Goldman, a organizat o comemorare, în cadrul căreia a luat cuvîntul scriitorul Saul Friedländer. D-sa a vorbit despre „Centru și Periferie în secolul XX de istorie evreiască”. Înainte de conferință, dl Gerhart Riegner, a rostit un cuvînt de omagiu pentru marele conducător al poporului evreu.

Au luat parte personalități marcante ale vieții publice israeliene.

UN DECENIU DE LA APARIȚIA

ENCICLOPEDIIEI
IUDAICE

La Ierusalim a fost organizată o adunare festivă cu prilejul împlinirii a 10 ani de la apariția prestigioasei publicații „Encyclopaedia Judaica”. Această deosebit de valoroasă operă, în 16 volume, a fost elaborată de editura „Keter” din Ierusalim, începînd din 1972. De-atunci au mai apărut patru anuare, iar recent a fost prezentat un volum suplimentar al Enciclopediei.

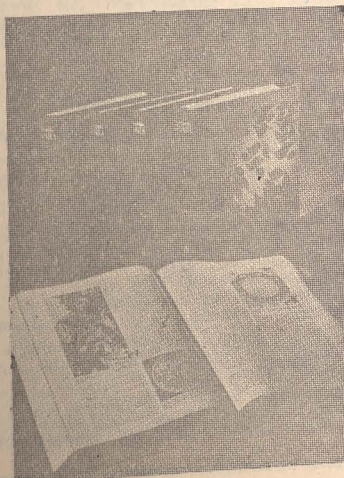
La festivitate au participat personalități ale vieții culturale din Israel, cîvînt de deschidere fiind rostit de pri-marul Ierusalimului, dl Teddy Kolek.

„Encyclopaedia Judaica” se află în rafturile celor mai importante biblioteci, inclusiv la Biblioteca Centrală de Stat din București. Un număr însemnat de exemplare a fost achiziționat de seminarele teologice ale diferitelor confesiuni creștine.

Dar cel mai mare achizitor al E.J. — cum este denumită prescurtat această îndrăgită publicație — este Universitatea Ebraică din Ierusalim. Aceasta o pune la dispoziția unui mare număr de cercetători, prin intermediul renumitelor sale biblioteci: marea Bibliotecă Națională Iudaică și Universitară din Givat Ram, precum și noua bibliotecă de pe muntele Scopus.

Pentru a înlesni cunoașterea rapidă de către cei interesați a datelor căutate în această atît de prețioasă operă, Centrul Diaspora din Tel Aviv a propus editurii „Keter” folosirea computerelor. Este suficient să apeși pe un buton pentru a obține, notate pe fișe, cele mai complete date cu privire la tema în studiu.

Acest mod de informare promptă a avut drept consecință un al permanent de cereri de date din toată lumea, din partea unor publicații științifice și de

masă. Vizitatori din alte țări și continente solicită adesea date despre locul lor de origine și rămîn uimiți de bogata informare primită.

Noul volum, care a apărut cu prilejul jubileului de zece ani, este unic în felul său, prin bogăția și actualitatea articolelor pe care le conține. El cuprinde, între altele: texte legate de încheierea Tratatului de pace israeliano-egiptean; un calendar al celor mai importante evenimente ale deceniului 1972—1981; ilustrații privind momentele dramatice din această perioadă; fotografii ale personalităților care s-au afirmat în această perioadă; reproduceri de afișe, grafice, anunțuri, caricaturi politice și alte materiale, adesea fascinante. Volumul, însumînd 510 pagini, include teme noi sau aduce la zi date din articole publicate în volumele apărute anterior. Printre acestea, menționăm capitolul indicînd pe deținătorii evrei ai Premiului Nobel. Pînă în 1970, Enciclopedia semnalase, în total, 60 de deținători ai Premiului Nobel. De-atunci au mai primit înalta distincție încă 29 de savanți de origine evreiască. Se menționează că în domeniul literaturii au primit Premiul Nobel scriitorul de limbă ebraică S. J. Agnon și scriitorul de limbă idîș Isaac Bashevis-Singer.

Volumele apărute stau mărturie că editura „Keter” a investit enorme mijloace financiare și o colosală forță de muncă pentru realizarea unei opere editoriale de o asemenea importanță culturală. Fără îndoială că „Encyclopaedia Judaica” reprezintă o prețioasă contribuție de ordin educativ și cultural a poporului evreu la civilizația și progresul umanității în secolul nostru.

CĂLĂTOR ÎNTRE CONTINENTE*

Călător, călător ce a pornit pe un itinerar lung, adesea imprevizibil, pe un drum între continente. Dar aceasta nu dintr-un imbold de aventură, ci dintr-o pornire comandată de conștiință; de un proces deliberat, care, dincolo de precauții, de soluții reticente, cerea, impunea omului o consecvență, a cărei miză era, adesea, chiar propria sa viață sau, în orice caz, acceptarea unor insurmontabile privațiuni, precum și renunțarea conștientă, din propriu imbold, la tabieturile obișnuite ale existenței cotidiene. Aceasta chiar dacă erau în contrast cu unele aparențe semiboeime, mai mult de natură spirituală, de un superior concept moral. Cam acesta — dar, desigur, mult mai mult decât atât — ar fi cuprinsul ultimei cărți a lui IZO SCHAPIRA: carte al cărei manuscris regretatul Izo Schapira mai apucase să-l încheie nu cu mult înainte de a se întâmpla atât de imprevizibilul său prematur sfârșit din viață.

De data aceasta, cel de-al patrulea Beniumin, personajul central al cărții, spre deosebire de predecesorii săi, nu pornește în lume spre a-i face înconjurul, să cunoască oameni, obiceiuri sau, mai ales, să afle unde mai sînt, cum sînt și cum trăiesc frații săi evrei: *via-țo idaleh leb*. Nu. Acest Beniumin al IV-lea (dar și alții de seama lui) pleacă nu în lume, ci într-un anumit loc din lume, dar nu spre a cunoaște oameni, obiceiuri și locuri, nu spre a afla cum trăiesc frații și fiii neamului său evreiesc. El pleacă într-acolo spre a apăra — cu o armă încărcată, cu trupul, dar și chiar cu viața sa — omenirea. Da, *omenirea*! Omenirea primejdioasă. Și, evident, primejdioasă era, și încă în modul cel mai direct, cel mai acut, neamul său evreiesc — frații și fiii poporului său evreu.

Ațiunea cărții demarează în primăvara 1927. Ulterior, morbul hitlerist, în firească armonie cu virusul mussolinian, avea să contamineze Europa. Spania republicană, mereu mai din plin, mai fățiș atacată de agresivitatea hitleristă și mussoliniană, a devenit, curînd, un cîmp al abces de fixație; locul și locurile unde crescîndul militarism fascist tentează, pe viu, armamentul menit apropiatului, de el doritului război mondial. Pe aceste locuri — ținta călătoriei acestui Beniumin al IV-lea — „glia e o rană adîncă, brazdă după brazdă sînt smulse din trupul ei. Case năruite, pirjolite. Pomi și oameni sfîrtecați. Pămîntul, mereu și mereu năpădit de noi lovituri blestemate, de noi bătălii care îl sfîșie, țipa de durere. Pînă și jivinele sînt sfîrșite de foamă. Nu se ară, nu se seamănă. Numai corbii, sătui, croncăne ghiftuiți“.

Într-un astfel de traumatizant peisaj descinde, voluntar, dar, se înțelege, nu ca un turist excentric, eroul acestei incitante cărți. Carte care, de fapt, este rezultanta unei directe experiențe de viață, de asumare a răspunderilor ce-i revin față de semenii, față de neamul

său. Beniumin este fiul unui popor care, de-a lungul veacurilor, mereu și mereu, s-a considerat răspunzător întru afirmarea, apărarea, dar și împlinirea unui înalt și nobil concept justițiar: *loșer un gherechticait* — omenie, adevăr și dreptate.

Într-un astfel de peisaj, dar, mai ales, în împlinirea unei astfel de misiuni, între mîile de voluntari, veniți de pe toate meridianele lumii, înregimentat în internaționale brigăzi de voluntari, îl aflăm pe temerarul călător.

Astfel, acest Beniumin (al IV-lea), băietan crescut pe locurile noastre, în rîscititatea bucovineană, după ce se stabilise (se „călătorise“) la Berlin, într-o ambianță cvasiboeimă, ca înzestrat actor al unor formule noi de teatru evreiesc, își duce la Paris inovațiile sale teatrale. De acolo, răspunzînd chemărilor sale, învingînd opreliști, călătorul Beniumin, în peregrinările sale, izbutește să ajungă pe uriașă scenă pe care, în acel an, se desfășura cea mai cumplit-tragică dramă a epocii: războiul civil din Spania — înfruntarea dintre omenie, adevăr și dreptate și cea mai degradant-brutală forță a răului: fascismul.

Acestea sînt primele etape ale călătorului luptător pentru cele mai nobile cauze ale umanității. Vor urma, se înțelege, cele ce îl va străbate după căderea cortinei. Eroi cumpliti încești capătă azil „ocrotitor“ pe teritoriul francez. Ocrotitor, dar în lagăre; în barăci îngrădite cu sîrmă ghimpată (sîrmă ghimpată începe să aibă căutare...), sub paza unor soldați din armata colonială. După care vor fi transferați. Dar tot în lagăre, tot în barăci îngrădite cu iscusite împletituri de sîrmă ghimpată, tot sub severa pază a unor detașamente din armata colonială. Dar asta de-acum pe un alt continent: în Algeria, în pustiu de nisipuri africane.

„Sînt unele teme, sînt unele subiecte rezultate din fapte și întîmplări atît de tari, încît aproape îți spui că nu s-ar cuveni să fie transfigurate în literatură. În pofida acestei temeri, expresivitatea lingvistică, stilul, chiar dacă e poetic, caracteristic lui Izo Schapira, nu atenuază, ci dau relief, dar și pregnanță deosebitului cuprins al cărții — temerei călătoriei a acestui al IV-lea Beniumin, care, în paginile ei, își afirmă prezența, o prezență memorabilă și memorialistică în literatura noastră.“

IOSIF H. ANDRONIC

LEON BERTIȘ

În curînd se vor împlini trei ani de cînd cultura evreiască din România a suferit o pierdere grea, prin decesul scriitorului LEON BERTIȘ.

Leon Bertiș s-a născut la Mihăileni-Dorohoi, țirgușor care a dat culturii noastre atîtea certe valori, între care și poetul Iacob Groper.

Încă din 1919 a început să scrie versuri, în idiş, iar în 1939 a apărut primul său volum de versuri, „Stille Winkeln“, care cuprinde remarcabile poezii.

În anii celui de-al doilea război mondial, Leon Bertiș a scris piesa „Ester“, pentru a cărei reprezentare defunctul Haim Schwartzmann a compus muzica.

Reprezentarea a fost interzisă, deoarece personajul central din piesă, Haman, făcea aluzie prea transparentă la persoana lui Hitler.

Imediat după război a colaborat la revista „Ikuf Bletter“, iar în 1965 i-a apărut placheta de versuri „Freiheit“. În 1974 a ieșit de sub teascurile tipografiei volumul de poezii „Mesaj“.

Leon Bertiș a fost iubit și apreciat pentru opera sa poetică, dar și pentru trăsăturile sale sufletești: modest, foarte muncitor și puternic ancorat în iudaism. A murit la vîrsta de 83 de ani.

Prezență în lupta mondială pentru dezarmare nucleară

Comunitățile evreiești din diferite țări iau parte activă la mișcarea mondială pentru pace, împotriva cursei înarmărilor nucleare.

Astfel, Adunarea plenară a Congresului Canadian Evreiesc care a avut loc recent la Montreal a adoptat o rezoluție, propusă de Departamentul său religios, în care se proclamă că întreaga comunitate evreiască din Canada se simte „moralmente obligată“ să participe la bătălia împotriva cursei înarmărilor nucleare și înțelege să acționeze, împreună cu alte comunități religioase, pentru eliminarea pericolului nuclear.

Vorbînd în secțiunea „Cursă înarmărilor și armele nucleare“, secțiune a Adunării în care s-au dezbătut, pe larg, cîteva rezoluții în acest domeniu, Rabinul

Daniel Siegel, din Vancouver, a afirmat că „în prezent, avem de-a face cu o categorie de arme care sfidează orice standard de legitimitate a ducerii războiului admis de tradiția evreiască. Legea iudaică — a precizat domnia sa — nu este împotriva războiului în orice împrejurare, admițînd că există războaie care trebuie considerate ca necesare, din motive de apărare, dar limitele corespunzătoare evreiești se cer a fi respectate“. În continuare, vorbitorul a dezvoltat — după cum scrie publicația „Jewish Western Bulletin“, care apare în Canada — ideea că pacea și dezarmarea corespund intereselor generale ale umanității, iar experiența istorică a arătat, încă din timpurile biblice, că interesele evreilor converg cu acelea ale majorității popoarelor.

SIDY THAL

Cu întîrziere și cu multă mîhnire, am aflat de decesul lui SIDY THAL.

SIDY THAL — o actriță care a dominat viața teatrală evreiască din România în perioada dintre cele două războaie mondiale, un nume care evocă un întreg capitol din istoria teatrului idiş, răsfățata publicului, capul de afiș al atîtor spectacole de neuitat, ca „Umbra galbenă“, „Comoara“, „Ioșka Kolb“ și altele.

E sigur: cei care au văzut-o cîndva, cei care au trăit măcar o seară mirajul pe care talentul ei a știut să-l creeze la lumina rampei nu o vor uita niciodată!

La vîrsta cînd fetițele se mai joacă cu păpușile, Sidy Thal cutreiera țirgușor Moldova cu trupele evreiești de teatru și juca roluri principale în aceste ansambluri. E perioada de început a carierei actriței, cu repertoriul alcătuit din piese populare ca „Bețivana“, „Comediana“ și altele.

Apoi, drumul actriței se încrucișează cu cel al poetului și omului de teatru Iacob Sternberg, care vede în tinăra vedetă pe marea actriță de mai tîrziu. Atunci începe ascensiunea și împlinirea ei artistică. În timpul războiului Sidy Thal se află pe front, în spectacole date pentru ostași, ridicînd moralul luptătorilor încești în lupta pe viață și pe moarte împotriva fiarei fasciste.

În anii de după război, a depus o muncă intensă în cadrul Ansamblului idiş de pe lîngă Filarmonica din Cernăuți.

DECESE

În perioada 12.IX.—25.IX.1983, în cîmitirele Comunității evreilor din București au fost înmormîntați:

Aisinger Pesel (80 de ani), str. Ghirlandei 32; Alexandru Lucian Albert (68), str. Buzestî 94; Erlich Betty (81), str. Apolodor 13—15; Jacobsohn Henry (60), str. Arinii Dornei 4; Vaiser Iosub Leib (76), str. Clucereasa Maria 6; Iancu Solomon (85), Berman Betty (83), Braun Betty (79), Căminul „Amalia și Șef Rabin dr. Moses Rosen“; Manolescu Eugenia (85), Căminul Călărași; Weissman Feiga (86), str. Stupinei 33; Dumbravă Arthur (69), str. C. A. Rosetti 20; Moscovici Natan (74), str. Plugariilor 3.

Comunitatea evreilor din Birlad anunță, cu profund regret, decesul secretarului ei

FRIDMAN MOISA

care timp de peste trei decenii s-a identificat cu interesele comunității, pe care le-a slujit cu o dăruire totală și cu deplină corectitudine.

Fie-i memoria binecuvîntată!

Soțul, profund îndurerat, și familia anunță, cu mare durere, încetarea din viață a dragii lor

MINA HOCHSTADT (77 de ani)

Brașov

Inhumarea a avut loc duminică 25 septembrie a.c.

Familia I. Felea din București anunță cu durere că la data de 26 septembrie a.c. a avut loc la Sinagoga „Esua Tova“ din București, Str. Amzei, comemorarea a 30 zile de la încetarea din viață a iubitului lor frate și cumnat IOSIF FELEA.

Nepoții anunță, cu durere, decesul mîtușii

BETTY BERMAN — născută MARK din Roman

și împlinirea a șase luni de la decesul surorii ei

RAȘELA MARK — avocată

Le vom păstra amintirea!

Soția, fiica, ginerele și întreaga familie reamintesc, cu durere, că la 28 septembrie s-au împlinit doi ani de la dispariția dragului nostru

CALMAN SMILOVICI

Hirlău — Botoșani

Te vom plînge mereu!

Abi, Rebeca, Lulu, Zigu, Titi și familia amintim că au trecut doi ani de însemnă durere de la pierderea ființei cele mai scumpe, mamă, soție și soră deosebită

FRIDA FICI — ROSENTHAL

(Urmare din p. 1)

„La venirea Eminenței Sale în fruntea obștii, sinagogile erau neglijate, cimitirele în paragină, asistența socială inexistentă, intelectualii nu participau la viața comunitară și nu existau legături între evreii din România și frații lor din restul lumii. Eminența Sa a creat, în 1956, „Revista Culturii Mozaic”, revistă citită pe toate meridianele și apreciată de numeroase personalități evreiești și neevreiești contemporane; cursuri de Talmud Tora, autentice focare de integrare a tineretului în „die goldene Keit” — lanțul de aur al generațiilor și a demonstrat că nu există nici o contradicție între dragostea pentru Israel și loialitatea, devotamentul total pentru țara în care ne-am născut, România”.

În prezent, F.C.E. dispune de fonduri substanțiale pentru întreținerea tuturor sinagogilor, cimitirelor, cursurilor de Talmud Tora etc., din cele 68 de comunități existente în R. S. România și din localitățile în care nu mai există evrei. Vorbitorul a pus în discuție problema conducerii comunităților la ora actuală, a întineririi cadrelor, în vederea înviorării activității unor comunități din provincie.

În anul 5743, ca și în anii precedenți, prin grija F.C.E., s-au asigurat toate cele necesare pentru cei ce vor să se manifeste ca evrei. S-au distribuit 115.000 kg matzot, etrogim de Sucot, carne tăiată ritual etc. La Sederlele colective din acest an au participat aproape 6.000 de enoriași. În 27 de localități au funcționat cursuri de Talmud Tora, iar în 15 și coruri ale cursanților de Talmud Tora. În Darea de seamă se arată că, în ultimii doi ani, activitatea cursurilor s-a îmbogățit substanțial, de când un om cu inițiativă și competență s-a ocupat de acestea. Au fost organizate concursuri de Talmud Tora și schimburi de experiență ale cadrelor de pregătire. În cadrul creșterii ponderii activităților culturale ale F.C.E., un rol important a revenit cărților Eminenței Sale, „Revistei Culturii Mozaic”, Muzeului de istorie a comunităților evreiești din R. S. România, conferințelor prezentate de intelectuali de renume ai obștii, muncii celor de la Centrul de istorie a obștii.

Privitor la activitatea de asistență socială, dl secretar general a remarcat marile deosebiri de concepție, față de trecut, în distribuirea ajutoarelor: dispariția caracterului filantropic, convingerea celui asistat că ceea ce primește e un drept al său, respectarea demnității celui ajutat. „Sintem singura obște din lume, a subliniat vorbitorul, care are curajul să afirme că nu există nici un evreu la noi care să nu aibă cele necesare existenței, în condiții decente”. Vorbitorul a omagiat pe dna Amalia dr. Rosen, „al cărei prestigiu în întreaga lume evrească e pe măsura faptelor d-sale”. În încheiere, d-sa a mulțumit Departamentului Culelor pentru sprijinul permanent pe care ni-l acordă.

A luat cuvântul dl ing. Theodor Blumenfeld, președintele Comunității evreilor din București, aducând salutului celor 11.000 de evrei din cadrul C.E.B. Domnia sa a apreciat înalta ținută intelectual-educativă a „Revistei Culturii Mozaic” și activitatea Cabinetului medical (director onorific acad. dr. N. Cajal) și a menționat, ca o inițiativă bună, filmele care se prezintă în Sala de festivități din str. Popa Soare și la căminele de bătrâni „Amalia și Șef Rabin dr. Moses Rosen” și „Martin Băluș”. Dl ing. Th. Blumenfeld a mulțumit Eminenței Sale pentru munca neprecupțită depusă în slujba obștii și dnei Amalia dr. Rosen

ȘEDINȚA COMITETULUI DE CONDUCERE AL F.C.E.

Prezidiul

pentru grija și abnegația manifestate față de asistați.

La capitolul asistență socială, d-sa a subliniat necesitatea organizării „unui schimb de experiență între restaurantele rituale din toată țara, pentru generalizarea unor metode bune aplicate la o parte din restaurantele rituale existente.

Dl Sami Edelstein, președintele Secției Asistență, a făcut o expunere a activității acestei secții, apreciind că volumul de operații a crescut de 16 ori față de început. Diversificarea formelor de asistență, datorată inițiativei Eminenței Sale, ca, de ex., bani, alimente rituale, îmbrăcăminte, cămine de bătrâni — toate pentru cei bolnavi și rămași singuri, restaurante rituale, este unanim elogiată de reprezentanții iudaismului mondial.

Dată fiind înmulțirea situațiilor-limită de sănătate la un mare număr de asistați, s-a arătat necesitatea creșterii numărului colaboratorilor de asistență socială pentru ajutor la domiciliu, recomandând comunităților din țară exemplul Comunității din București privind mesele la domiciliu, activitatea Cabinetului medical sub aspectul controlului la domiciliu de către un medic itinerant și distribuția rațională a medicamentelor. Ca activitate de perspectivă d-sa a relevat importanța planului de mărire a capacității Căminului „Amalia și Șef Rabin dr. Moses Rosen” și necesitatea îmbunătățirii activității căminelor de bătrâni din Arad și Dorohoi. În cadrul simpozionului Consiliului european pentru serviciile comunitare evreiești, desfășurat la București în iunie a.c. (Sivan 5743), activitatea Secției Asistență a F.C.E. a fost unanim apreciată.

Mulțumind colaboratorilor Eminenței Sale pentru aprecierile făcute la adresa activității depuse de ea, d-na Amalia dr. Rosen a adus o undă de afectivitate și discreție, ce-i caracterizează fiecare acțiune în munca de alinare a suferinței celor asistați, subliniind că ajutorul moral acordat este tot atât de important ca și cel material. D-sa a recomandat înființarea, în fiecare comunitate din țară, a unui Comitet de doamne, care să se ocupe de acest aspect atât de dificil și de-

licat cum este acțiunea de ajutorare a celor aflați în crepusculul vieții fără căldura unui cămin. „Oriunde e o suferință, evreul aplice urechea și o ascultă”, a parafrasat d-sa pe scriitorul Edmond Fleg, aplicând citatul la specificul activității căreia i se dedică. Exemple evocate au emoționat profund pe cei prezenți.

Pe marginea rapoartelor expuse de antevorbitori, Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen a făcut o amplă sinteză a situației iudaismului din România în cei 35 de ani de păstorie spirituală a Domniei sale. Ieri — o populație evrească decimată de Holocaust, comunități în pragul dezmembrării, azi — miracolul unei comunități vii, în pofida diminuării numărului populației prin Alia și decese. „Vin reprezentanți ai comunităților evreiești din întreaga lume, comunități care n-au trecut prin greutăți ca ale noastre, ca să studieze experiența noastră, a menționat ca argument grăitor Eminența Sa. Miracolul se poate socoti ca un ecou la un verset din Psalmi: „Nu vreau să mor, ci vreau să trăiesc ca să povestesc minunile Domnului”. Pentru realizarea acestui miracol se cuvin elogiul Comitetului de conducere al F.C.E., fiecărui evreu din România prezent în această muncă și, în primul rând, libertății și sprijinului acordat de conducerea țării în activitatea noastră”.

Domnia sa a ridicat probleme care decurg din lipsa de deservenți de cult și de conducători din unele comunități, din inexistența permanentă a unui minian pentru funcționarea unora dintre sinagogi, din împuținarea numărului de melamdim și de copii la cursurile de Talmud Tora. A recomandat președinților de comunități un mai mare interes pentru desfășurarea acestor cursuri, pentru asistența socială și pentru modul de servire a meselor la restaurantele rituale, a elogiat activitatea de popularizare a valorilor iudaice în „Revista Culturii Mozaic”, fapt care atrage interesul și simpatia unei mase tot mai largi de cititori, a subliniat fenomenul cultural iudaic de anvergură pe care-l reprezintă conferințele și a recomandat ca intel-

tualii evrei din provincie să participe mai intens la educarea în spirit iudaic a populației evreiești. A relevat faptul că în puține țări ale Europei există o asemenea grijă pentru buna întreținere chiar și a cimitirelor de mult nefolosite ca în cadrul obștii evreiești din România. A menționat, privitor la selecția și expedierea în Israel a cărților religioase care nu mai au întrebuințare aici, că, până în prezent, s-au trimis trei transporturi, cu circa 25.000 de cărți. Vorbind despre Alia, Eminența Sa a exprimat sentimente de recunoștință față de înțelegerea manifestată de conducerea statului român și în această problemă.

Pe marginea expunerilor făcute, au luat cuvântul: președintele Comunității evreilor din Brăila, av. Paul Hornstein; consilierul C.E. Timișoara, Grausz Stefan; Prim-rabin dr. Neumann Ernest (Timișoara); Prim-rabin I. M. Marilus (București); prof. dr. M. Saraga, directorul Căminului de bătrâni „Amalia și Șef Rabin dr. Moses Rosen”; președintele C. E. Iași, dr. Simion Kaufman; președintele C. E. Cluj-Napoca, Kertesz Nicolae; președintele C. E. Ploiești, Filip Lupu; președintele C. E. Alba Iulia, Pârkaș Ludovic; președintele C. E. Oradea, dr. Fried Ernest; rabinul Pincu Wassermann (Dorohoi); președintele C. E. Bacău, ing. Iehuda Wenger; prof. dr. David Rimer (București); președintele C. E. Reșița, dr. Epstein Moise; vicepreședintele C. E. Brașov, Alexandru Gottlicher; președintele C. E. Suceava, Ghidu Brucmaier; secretarul C. E. Dorohoi, Elias Aizic Rohrich; președintele C. E. Galați, av. Leon Jacobsohn; președintele C. E. Roman, av. Iosub Segal; Sergiu Stanciu, din partea Centrului de istorie al F.C.E.; președintele C. E. Focșani, Șuli Schwartz; președintele C. E. Dorohoi, Peter Lozneanu; președintele C. E. Tulcea, Isac Gofman; președintele C. E. Tg. Neamț, Herman Goldenberg. În cuvântul lor, ei și-au exprimat aprobarea față de activitatea desfășurată de Federație în cursul anului 5743 și au prezentat informări asupra desfășurării vieții evreiești din comunitățile și instituțiile respective, relevând faptul că, deși numărul enoriașilor este în scădere, s-a înregistrat un progres calitativ remarcabil față de anul precedent în diferitele sectoare comunitare datorită îndrumării și grijii permanente a conducerii F.C.E., în frunte cu Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen. Vorbitorii au adus vii mulțumiri Eminenței Sale, dnei Amalia dr. Rosen, dlor secretar general av. Emil Sechter și ing. Theodor Blumenfeld, președintele C. E. București, pentru sprijinul acordat comunităților respective, pentru promptitudinea cu care sînt rezolvate problemele ce se ivesc și au arătat că, însușindu-și remarcile critice ce s-au formulat în ședință, sînt hotărâți să remedieze lipsurile, să antreneze toate forțele disponibile pentru a da un nou impuls vieții comunitare. Relevând că s-au bucurat de sollicitudinea autorităților de stat, vorbitorii au ținut să sublinieze, și cu acest prilej, condițiile de deplină libertate asigurate tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, de regimul socialist din România, au elogiât politica de pace și prietenie între popoare a președintelui Republicii, Nicolae Ceaușescu, și a guvernului țării, afirmându-și din nou loialitatea și devotamentul obștii evreiești față de România.

Ședința plenară, încheiată marți 20 septembrie a.c., a constituit, în ansamblu, un util schimb de experiență între conducătorii comunităților și instituțiilor F.C.E. și un prilej de îndrumare eficientă a lor pentru activitatea viitoare.

SIMCHAT TORA LA TEMPLUL CORAL DIN BUCUREȘTI

Stegulețe și torțe sui generis

Cortegiul dănțuiește cu cartea în brațe

SCHIMB DE MESAJE

Cu prilejul celei de-a 75-a aniversări de la nașterea Sanctității Sale Vasken I Patriarhul Catolicos al tuturor armenilor, Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen a trimis următoarea telegramă:

Sanctității Sale
VASKEN I CATHOLICOSUL TUTUROR
ARMENILOR

ENCIMIADZIN — U.R.S.S.

La a 75-a aniversare a zilei de naștere a Sanctității Voastre și jumătate de veac de păstorie, vă transmit, atât în nume personal, cât și într-aceal al FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI din Republica Socialistă România, cele mai sincere felicitări și urări de viață îndelungată, în deplină sănătate și cu rod bogat în nobila misiune ce o îndepliniți.

Personal, vă încredințez, din nou, de sentimentele de caldă frățietate și adâncă prețuire ce vă port, încă de-acum 35 de ani, la începutul drumului nostru comun, în slujba Bisericii, a Patriei și a Păcii.

Doctor MOSES ROSEN,
ȘEF RABINUL CULTULUI MOZAIC
DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Doctor MOSES ROSEN

ȘEF RABIN
București — ROMÂNIA

Cu adânc emoție am citit telegrama Dv. cu bune urări. Vă rog să primiți calde mulțumiri. Bunul Dumnezeu să aibă în paza sa comunitatea și lăcașurile de rugăciuni ale Dv., dăruindu-vă încă mulți, foarte mulți ani de viață în slujba cultului mozaic din România. Vă îmbrățișez cu frățească dragoste.

CATHOLICOS VASKEN

DIN TRECUTUL EBRAISTIC ÎN ROMÂNIA

Contribuția cercetătorilor evrei din România la studiul filologiei ebraice datează din secolul trecut. Unele exegeze biblice și talmudice ale erudiților din țările române conțineau elemente de lingvistică ebraică. În acest sens, se remarcă două lucrări tipărite la București în anul 1860, la tipografia ziarului „Naționalul”. E vorba de „Peles Iot”, de rabinul sefard Eliezer Pappo (1760—1828) și de comentariile celebrului rabin Meir Leibus Malbim (1809—1880), care a păstorit și la București. Rabinul cernăuțean Lazăr Elias Igel (1825—1882) a publicat și lucrări de filologie semitică.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea au apărut primele studii de ebraistică, conform cerințelor științifice moderne. Cităm, în primul rând, pe Wilhelm Schwarzfild (22 mai 1857—22 febr. 1894), care cunoștea noile curente din filologie. A publicat, în „Anuarul pentru Israeliti”, două studii, intitulat „Cercetări pe terenul gramaticii ebraice”, în volumele XV și XVIII, și „Sinonimele față cu legea evoluției”, în vol. XVI. Moartea sa prematură a fost o pierdere pentru ebraistica noastră.

Tot în domeniul lingvistic a activat și absolventul celebrei „Școli de limbi orientale” din Paris Marius Șăineanu, frate cu cunoscuții filologi Lazăr și Constantin Șăineanu. Studiul lui Marius Șăineanu despre limbile semitice a apărut în „Anuar pentru Israeliti”, volumul XVII, și aducea o informație bogată, la zi.

Următor s-a ocupat de lingvistică semitică medicul L. Sotoc-Leteanu (Iacob Rosenzweig, 1858—1939), care a abordat filologia limbii idish. A adunat un vast material privind orientalistica comparată, schițând un studiu despre rădăcinile ebraice, studiu rămas în manuscris. Din păcate, se pare că toate manuscrisele de studii semitice ale pasionatului cercetător s-au pierdut în timpul celui de-al doilea război mondial.

Tot în „Anuar...” a publicat două studii filologice Nahman Frenkel, publicist, traducător, pedagog: unul despre limba și literatura ebraică (vol. II), altul despre elenism și iudaism (vol. XV). Ocazional au publicat observații lingvistice și Marcu Strelitker din Mihaileni și alții.

De literatura și filozofia ebraică în Spania medievală s-a ocupat Șef Rabinul dr. I. Niemirower (1872—1939). Anterior, domeniul filologiei semite a fost ilustrat și de dr. Moses Gaster (1856—1939), renumit pentru studiile sale și în filologia română.

O figură deosebit de interesantă este medicul iudean Karpel Lippe (1830—1913), care, în decurs de cinci decenii, a publicat numeroase studii privind cultura iudaică, cu multe considerente lingvistice. Ele au fost foarte citite la vremea lor. Nu și-au pierdut valoarea nici astăzi.

Printre manualele de gramatică ebraică destinate școlilor și studiului individual se remarcă lucrarea lui Lazăr Casvan, apărută la București, în 1885. Cuprinde 108 pagini și multe tabele rezumative. Altă gramatică ebraică se datorează fecundului autor de manuale de ebraică

FONDUL „EUGEN RELGIS”

În Iași, la Centrul de lingvistică, istorie literară și folclor al Universității „Al. I. Cuza”, a luat ființă un fond documentar „Eugen Relgis”, realizat prin donația surorilor scriitorului: dr. docent Adelina Derevici și dr. docent Eugenia Soru, membru corespondent al Academiei R. S. România. El cuprinde aproape toate volumele publicate de Relgis în România, ca și numeroasele traduceri din opera sa apărute în străinătate. În afară de cărți, există și un fond arhivistic, alcătuit din recenzii apărute în presa vremii despre volumele sale, ecouri din presa străină, mărturii publice și particulare ale amplerelor sale acțiuni pacifiste și umanitariste de rezonanță internațională, precum și bibliografii, corespondență cu diverse instituții culturale străine s.a.

Fondul oglindește și remarcabila prezență a lui E. Relgis — autor al cunoscutelor *Esuri despre iudaism* — în viața intelectuală evreiască dintre cele două războaie mondiale: colaborarea la revistele culturale evreiești de limbă română, manifestările publice, participarea la diversele organizații ale intelectualilor și artiștilor evrei.

Recent, fondul s-a îmbogățit cu mai multe volume, donate de scriitorul însuși. E vorba de scrierile sale apărute în spaniolă, la Montevideo, în ultimul deceniu. Printre acestea se află și vo-

lumul de studii și esuri *Profetas y Poetas. Valores permanentes y temporarios del Judaismo* (ediția a doua, revăzută și adăugită, Montevideo, 1981), care se încheie cu o bogată „Bibliografie iudaică” a lucrărilor lui Eugen Relgis.

L. V.

EXPOZIȚIA ALMA REDLINGER

Discipolă — și elevă directă — a marelui pictor și profesor (totodată excelent muzeograf) ca a fost M. H. Maxy — unul dintre pionierii și organizatorii, în anul prigoanei, ai Rezistenței antifasciste evreiești de la Barașeu —, Alma Redlinger reprezintă un nume de rezonanță în artele plastice românești contemporane. Participanta la numeroase expoziții interne și internaționale, prezentă în colecții de prestigiu din diferite țări ale mapamondului (printre care și unele din Israel), Alma Redlinger a oferit, în cadrul expoziției reprezentative de pictură și grafică înfățișate recent la galeriile „Orizont”, o imagine amplă și semnificativă asupra a ceea ce înseamnă, în cel mai autentic sens al cuvintului, un artist evreu român, acel tip de artist căruia Ury Benador îi aplica elocventul formulă „1 + 1 = 1”, adică o confluență de izvoare subterane, pornite atât din ancestrala sursă a înțelepciunii concentrate în Cartea Cărilor, cât și din străvechea plămădă populară, adică esențializată, a spațiului mioritic.

Străbătând săliile expoziției, poposind în fața tablourilor, cufundându-ți privirea în jucăușa exuberanță de linii și culori, ai sentimentul că asisti la un fermecător spectacol de sunet și lumină (da, și de sunet, deoarece persistă în expoziție o obsesie muzicală, vizibilă atât la nivelul tematic, cât și în structura semnelor și mijloacelor de expresie utilizate de artistă). Și, mai cu seamă, ai covârșitoarea senzație că te urmărește acel „risu-plinsu”, acea fuziune de zîmbet și lacrimă care caracterizează atât de profund spiritul evreiesc.

Prezența în cuprinsul expoziției a unor imagini stilizate din Israel — peisaje din Acco și de la Kinereth, schițe dinamice de dansuri yemenite —, precum și a unor portrete ce respiră un aer de reflexivitate profundă, de cerebralitate emoțională, atât de caracteristic unui anume tip uman ce ne e familiar, conferă acestei expoziții nota ei distinctă, specificitatea ei inconfundabilă. Am vrea să relevăm, deosebi, un elocvent „portret de muzician evreu”, de o expresivitate subtilă, sugerind parcă o biografie dramatică și un univers lăuntric nutrit de tradiții milenare și frământat de zbuciume contemporane.

Firește, întâlnim în pictura Almei Redlinger — cea reprezentată de selecția din această expoziție, desigur — o mare varietate de teme și imagini. Pretutindeni însă — fie în „Cvartet”, fie în „Fistula-tor și tubicinatores Varsoviensis”, fie în „Violoncelul roșu”, fie în „Cint din Oas” (observați amintita obsesie a muzicii!), fie în peisaje sau așa-numitele „transparente” — plutește acel aer indubit de distanțare ironic-blajină față de obiect, acel patetism distilat prin filtrele grotescului, care își imprimă o pecete aparte picturii artiștilor plastici evrei de pe toate paralelele și meridianele (de la Chagall citire!), rod al multimilenarei experiențe tragice a unui popor, ce și-a păstrat, în pofida vitregiilor destinului, un optimism congenital, un veșnic zîmbet printre lacrimi.

VICTOR BIRLĂDEANU

ÎN ATENȚIA CITITORILOR NOȘTRI!

Pentru a evita aglomerația din ultimele zile ale anului și riscul de a rămâne fără abonament, reînnoiți-vă de îndată abonamentul la „Revista Cultului Mozaic” pe anul 1984.

Abonamentele se fac prin comunitățile evreiești din țară sau prin Federația Comunităților Evreiești din Republica Socialistă România, București, str. Sf. Vineri nr. 9—11, prin mandat poștal, pe adresa de mai sus, cont 45.10.7.062, B.N.R., sector 3.

Costul abonamentului este de:

lei 75 pe un an

lei 40 pe șase luni.

I. KARA

Acorduri de final...

(Urmare din p. 1)

Pesah — sărbătoarea primăverii, Savuot — a fructelor pîrguite, Sucot — a stringerii recoltelor, sînt zile legate de anotimpurile corespunzătoare și nu se pot concepe decît ca făcînd parte integrantă din acestea.

Gaonul Rabi Iehzekel Landau ⁵⁷⁴, autorul cunoscutelor opere rabinice Noda Bihuda și Tion lănefes haia, ieronează pe acei care se limitează în contactul lor cu iudaismul numai la zilele de sărbătoare, uitînd, în tot restul anului, de îndatoririle lor de credincioși. El utilizează versetul מִכָּה בָּרַךְ אֱלֹהֵינוּ ⁵⁷⁴, „De la talpa piciorului și pînă la cap n-are nici o pîrticăică întreagă” (Iesaia 1—5), prin care profetul deplînge multiplele păcate ce rod trupul colectivității, pe care o dojeneste printr-un joc de cuvinte. Reghel e denumirea dată ultimei zile a sărbătorilor de toamnă „Semini Ateret”, iar Ros e aceea a primei din aceste zile, Roș-Hasana. De la Reghel (de la Semini Ateret) și pînă la Ros (Roș-Hasana), adică de la încheierea sărbătorilor și pînă la anul viitor, cînd ele reîncep, pentru anumiți credincioși, nu mai e nici o pîrticăică de iudaism întreagă.

Pornind de la această idee, autorul cunoscutei opere rabinice, Keṭav Sofer, interpretează versetul מִכָּה בָּרַךְ אֱלֹהֵינוּ „Plecați, fiilor și ascultați-mă” (Psalmi 34—12) în același sens. Era doar potrivit ca psalmistul să întrebuijze expresia בָּרוּךְ „veniți, fiilor” și nu aceea de „plecați”. Explicația e însă că nu e atît de important momentul venirii credincioșilor la sinagogă, cît acel al plecării lor din lăcașul sfînt. Cînd vin la rugăciune, în zilele de sărbătoare, ei vor fi, desigur, sub impresia atmosferei de evlavie și un îndemn deosebit nu e necesar pentru dinșii. A doua zi după sărbătorii însă, cînd ei pleacă din cadrul festiv spre viața cea de toate zilele, inimile lor trebuie să fie la fel de pure, urechile lor trebuie să fie la fel de atente spre a asculta, mereu, cele ce au răsunat în decursul sărbătorilor.

Peste veacuri și milenii ascultăm glasul profetului care ne cere: קְחוּ עִמָּכֶם דְּרֹשִׁים „Luați cu voi cuvintele și vă veți întoarce spre Dumnezeu (Hosea, 14—3). Ele ne amintesc de replica dată de un mare rabin care a vizitat odată un templu, al cărui enoriași veneau la serviciile divine, fără a fi pătrunși de piosenie, ci doar din snobism. Rabinul a exclamat, aflîndu-se în incinta celui templu: „O! Ce plină e casa asta de rugăciuni!” Rugat să-și explice cuvintele, el a adăugat: „Noi credem că rugile izvorite din adîncul inimilor își iau zborul spre sferile celeste, pe aripile evlaviei credinciosului. Aici însă, unde ele au fost rostite mecanic, aripile lor s-au frînt și zac toate sub cupola templului, umplînd pînă la refuz incinta”.

„Luați cu voi cuvintele”; apelul acesta al lui Hosea se adresează tuturor celor care au alergat spre casa Domnului în perioada sărbătorilor. Nu lăsați acolo cuvintele de rugă și învățătură ce le-ați rostit. Ele n-au fost decît haina în care ați înfășurat sentimentele mărețe, gîndurile nobile ce v-au stăpînit. Luați-le cu voi și faceți din ele călăuze pentru întreaga voastră viață.

Schimbați cuvîntul în faptă: iată însemnătatea sărbătorilor!

LUMINA BLÎNDĂ A IUDAISMULUI

Recitînd jurnalul lui Julien Green, mi-a atras atenția o afirmație referitoare la un student polonez de la o universitate de peste Ocean din era antebelică, imun la toate injecțiile colegilor săi și care iradia o forță spirituală neobișnuită, ca și o mare toleranță la frustrare. „Era scăldat în lumina blîndă a iudaismului”, notează reputatul scriitor francez de origine americană.

Impresia pe care o face iudaismul asupra străinului explorator fără prejudecăți al acestui tărîm spiritual, și anume aceea de a fi foarte apropiat de om, se datorează faptului că iudaismul răspîndește lumină și căldură, blîndețe și dragoste.

Precum alchimistii, noi am transformat suferința de plumb în blîndețe de aur, inimile noastre nu s-au invîrtoșat, ci au devenit un receptacul imens la durerile lumii. Deschiderea spre lume izvorăște din cele mai înalte comandamente morale. Universalismul reprezintă o uvertură la spiritului, care respectă unitatea în varietate, diferențele, respinge egoismul și particularismul, o generalitate a inimii, ca și o consecvență a rațiunii. Chateaubriand scria, în „Geniul creștinismului”, că Pitagora și Zoroastru se adresa grecilor și persilor, dar că „Dumnezeu vorbește tuturor oamenilor”. Cu alte cuvinte, Dumnezeu nu are un caracter particular, nu e doar al nostru, ci al tuturor popoarelor, din toate timpurile. Despre ce vorbește el? Despre dragostea de aproape. Îmi permit să apelez aici la exegeza lui Elie Wiesel, care mărturisea cîndva, într-un interviu: „Fără Auschwitz aș fi devenit un bun talmudist, undeva într-un sîtuc din Transilvania”. El ne reamintește că în ebraică nu există cuvîntul „ateu”. Nu avem decît neologismul „apikores” (epicureu).

Dar de ce era nevoie de un cuvînt elin pentru a defini un ateu evreu? Poate fiindcă Dumnezeu vrea să glumească cu noi spunîndu-ne: Ei bine, vreți să mă negați? Vă previn: nu aveți cuvîntul pentru a o spune! Există, dimpotrivă, cuvintele „kofer beikar”: acel ce neagă esențialul. După o îndelungată cercetare talmudică, Elie Wiesel constată că această expresie nu se referă niciodată la raportul om-Dumnezeu, ci, totdeauna, la raportul omului cu celălalt. Deci cînd un om își neagă aproapele, el neagă pe Dumnezeu. Este, neîndoiește, cel mai percutant și, poate, cel mai frumos exemplu de umanism iudaic.

Si de ce vorbește El tuturor? Fîindcă „celălalt” nu cunoaște granițe: cuprinde toată suflarea omenească și pentru că iudaismul este, în esență, o filozofie a inimii, a bunătății, a sentimentului. Iudaismul nu dă o lumină rece, de neon, n-are uscăciune, raționalismul sever a alternat mereu cu inspirațiile profunde ale Cabalei; mintea și, mai ales, inima au fost cele două călăuze ale evreului.

Îmi amintesc adesea de faimoasa cugătare a lui Beethoven: „Nu recunosc alt semn al superiorității decît bunătatea”. Știa oare marele om și compozitor

cît era de aproape, prin această afirmație, de spiritul iudaismului? Cît era de aproape de Hillel, de care cu siguranță nici nu auzise? N-ar fi subscris autorul Simfoniei a IX-a, el, care sorbise cupa suferinței pînă la fund, la cuvintele marelui hasid Rabinul Nahman din Bratslav: „Universul se întemeiază pe bunătate. Prin bunătate trebuie să supuneți trupul sufletului și nebunia rațiunii. Veți putea astfel să treceți de la întineric la lumină, de la moarte la viață, de la animalitate la umanitate. Veți pierde uitarea și veți obține memoria. Bunătatea cîntărește cît toate miștot la un loc!”?

Lumina blîndă a iudaismului vine de departe, dar ea nu ne vinde nici de la o stea care s-a stins cîndva („azi o vedem și nu e”), nici de la o planetă care luminează dar n-are o lumină proprie. Iudaismul este pentru noi, evreii, o stea de magnitudine 0 (reamintim că cele mai strălucitoare stele au magnitudinea exprimată prin valori mici), care ne va lumina veșnic, fiindcă a devenit esență însăși a ființei noastre nepieritoare.

La această lumină se făuresc generațiile noi, care cred în iudaism și își pun speranțele în Israel. Lumina filtrată și plină de o vrajă secretă ca dintr-o pînă de Rembrandt, sau tandră ca în opera lui Chagall în care un bătrîn de peste 4000 de ani, hrănit cu pîinea supranaturală a credinței și speranței, cîteste cea mai uluitoare hagada — istoria poporului evreu.

ȚICU GOLDSTEIN

BAR MITZVA

SCHWARTZ RODIN
Iași
a devenit BAR MITZVA
MAZAL TOV!

Suca la Sinagoga „Reșit Daat”

הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנשכח

IAȘI: O INSTITUȚIE DE SĂNĂTATE PUBLICĂ

La Iași, vechea capitală a Moldovei, în care în perioada dintre cele două războaie mondiale au trăit peste 50 000 de evrei, se găsește un șir de ctitorii ale Comunității evreilor, care au avut un rol important în rezolvarea diferitelor probleme sociale ale maselor evreiești și nu numai evreiești. Printre acestea se află și unitatea spitalicească din str. Ghica Vodă nr. 39, creată de Comunitatea locală a evreilor.

Pe lângă Spitalul de adulți din str. Elena Doamna, obștea evreiască își dorea și un spital de copii. În acest scop, în 1875, un grup de meseriași evrei din cartierul Păcurari fondă o societate pentru asistența bolnavilor, numită „Fraternitatea israelită”. De la 56 de membri în 1875, societatea ajunge la 607 membri cotizanți în 1878. În 1899, societatea își propune să construiască un spital, fapt pentru care cumpără imobilul din str. Ghica Vodă nr. 39. Abia peste zece ani cumpără și un loc de casă, în aceeași stradă, la nr. 37. În același an, se crează o secțiune pentru ajutorarea și înțelegerea orfanilor membrilor decedați ai societății. În 1911, se hotărăște ca, în afară din clădirile vechi din str. Ghica Vodă, să se amenajeze un ambulatoriu.

La 3 mai 1915 se pune piatra fundamentală la spitalul pentru copii. Primul război mondial intrerupe activitatea pe acest tărîm, iar clădirea este terminată după război, în 1924, cu ajutorul lui „Joint Distribution Committee”. În prima echipă de medici ai spitalului au fost: dr. David Frühling (director), dr. Gluckmann (interne), dr. Polack (chirurgie), dr.

Rosenthal (radiologie), dr. Zampt (dermatologie), dr. S. Nubert (oftalmologie). O dată sau de două ori pe săptămînă, dădeau consultații în acest spital reputații profesori Savini, Parhon, Hortolomei.

Un aport deosebit la terminarea lucrărilor și înzestrarea spitalului l-a avut dr. Leon Gheleter, care, în acea perioadă, era amatorul și conducătorul societății „Fraternitatea israelită — Păcurari”. Intrucît acest cunoscut medic și militant socialist a desfășurat în această casă a sănătății o frumoasă activitate, închinîndu-și cunoștințele sale omului în general și omului muncitor în special, mulți ieșeni cunosc și astăzi spitalul din str. Ghica Vodă ca „Spitalul Dr. Gheleter”.

În perioada de după 23 August 1944, mai exact din 1949, spitalul a devenit un important centru de combatere a tuberculozei. Din 1974, prin construirea noii clădiri a Clinicii de pneumoftiziologie din str. Dr. Cihac, fostul spital dr. Gheleter a fost inclus în spitalul de boli contagioase.

„Noi, cei ce lucrăm în Clinica de pneumoftiziologie — ne-a declarat conf. univ. dr. C. Ionescu, șeful clinicii —, apreciem mult școala ieșeană de medici care s-a format în această unitate. Cu toții prețuim faptul că Spitalul dr. Gheleter, rod strădaniei unei asociații de evrei să-l aibă un rol important în asistența medicală a Iașului, atît pe linia pediatriei, cît și, mai ales, în lupta pentru combaterea tuberculozei”.

Dr. RUBIN BEN ȘALOM

Citate din și despre Kafka

DIN KAFKA

DESPRE KAFKA

„În pofida particularităților pe care le mărturisesc, nu-mi trădez neamul; nici vorbă de așa ceva... Ciudad e doar caracterul meu, dar el se explică, să n-o uităm, prin caracterele distinctive ale acestui neam...”

„Kafka exprimă tragedia prin cotidian și absurdul prin logică.”
(A. Camus)

„...acest om care căuta pentru sine însuși, cu o nemiloasă gravitate, drumul cel bun.”
(Max Brod)

„Dumnezeu nu este accesibil decît personal. Tot omul își are propria sa viață și propriul său Dumnezeu, apărător și judecătorul său.”

„...opera lui Kafka va păstra o valoare-cheie perenă pentru literatura universală.”
(Fritz Martini)

„Totul este luptă pe viață și pe moarte. Numai acela merită iubirea și viața care trebuie să le cucerească zilnic.”

„Kafka nu și-a creat din singurătate un mit. Sinceritatea sa absolută, cîntea sa fundamentală, umanitatea sa adîncă nu-i permiteau asemenea gesturi spectaculoase, dar de o îndoielnică valoare omenească. S-a străduit, cu prețul prăbușirii definitive, să se integreze în lume, să dobîndească un rol social, să stabilească un dialog fecund cu semenii săi.”
(Radu Eneanu)

„Arta noastră înseamnă a fi orb de adevăr.”

Culese de Ev. FONEA

TIME AND SPACE IN THE JUDAIC CONCEPT

by Chief Rabbi Dr. Moses Rosen

The last of the Torah's 613 commandments is the theme of the pericope of this, the first Sabbath of the year. It demands of us "to write this Song and ne'er shall it be forgot by your children" because "Heavens, take heed, and Earth, listen to what this Song of the Torah utters".

And on the last of the holidays — Simchat Torah — when we shall read the last verses of the Torah and shall forthwith read its first words, we shall endeavour, this year too, as did our forefathers before us for thousands of years, to make the logical link between

"In the sight of all Israel" (the last three words of the Torah) and **בְּרֵאשִׁית** "In the beginning God created" (the first three words) by applying the rule **כִּסּוּם** **הַתּוֹרָה** "the end is thrust into the beginning".

Let us try to apply this homiletical rule also in establishing a logical link between the last "Mizwah" guarded by Heaven and Earth as witnesses, and the first of the commandments, that given on the exodus from Egypt and which arranges the Calendar, that is Judaic Time "This month shall be onto you..." (Exodus 12/2)

The slaves were captives of Time until the day of the Exodus. Henceforth, by becoming free men, they became its masters. "This month is yours" stress the wise men, "it, Time, is in your hands from now on and not you in its hands".

To understand — at its just value — this relative notion invented by man and which is called Time is a sine qua non for going along the paths that lead to Liberty.

The late Nahum Goldman told me once that he took a walk in New York's Central Park with scientist Albert Einstein who walked by his side silently and lost in thoughts. Suddenly Einstein broke off his long silence with a question, the purpose of his meditation during the walk: After all, dear Nahum, could you tell me what the people needed Time for?

...And at the other end of the Torah, in the Final, the notion of Space. In Hebrew the word "OLAM" is translated both as "world" and "eternity".

The infinite of the Cosmos and of Time included in the same threelettered word **עֶלְם** Infinite, because if "Heaven and Earth" are on the boundaries of the world who can penetrate to the end into the secrets "beyond

Heaven" and into those "below the bottom of the Earth", the Globe of the earth that revolves in the endless Cosmos, what is beyond it? So, we have an eternal lack of answers which in fact come down to a single word — Infinite. This explains one of the words by which we call God and which seems bizarre at first sight: "MAKOM" **מָקוֹם**

which means PLACE and expresses the idea that "He is the Place of the World" **מָקוֹם עוֹלָם** namely the whole Universe lies within the all-embracing Divinity of the entire Space.

And Time? "In the beginning"? But what was before this, before TOHU-VAVOHU? before the Chaos? **אֶחָדִית הַיָּמִים** "The purpose, the end of times"? And what shall be afterwards? Infinite.

One of the popular homages paid to the Almighty and sung by the great "lover of Israel" the Rabbi of Berdicev, has this greatly philosophical refrain: "You are up there; You are down there, You are to the East, to the North, to the West, to the South, it is You and only You O Lord who are everywhere".

Were we to set the above to mathematical terms, the following equation would result:

1. Olam i.e. the world = Infinite
2. Olam i.e. eternity = Infinite
3. God = the Infinite of Time and of Space

This is the essence of our belief. On the one hand, the Omnipresence of God. In vain did prophet Jonah run away from God and just as vain were man's endeavours to defy Him. On the other hand, He shows Moses (in the present pericope) all the paths of History, Past, Present and Future **וְהָיָה** Was

וְהָיָה and **וְהָיָה** Shall Be is the meaning of the four-lettered name of the Creator, the name of the God of History. All the generations with their leaders passed before Moses. In his last hours, as lover of his People and Land, he embraces with his sight the entire Holy Land namely Space, and the whole History namely Time, and thus he is integrated in the Eternity of Divinity.

The two "MIZWOT" — Commandments, the First and the Last thus concatenate making a Unitary Whole. The Final and the Beginning of the Torah's arrangement are completed with the same thought of Perenniality. Time and Space, that is Infinite namely God!

ENLARGED MEETING

(Continued from p. 9)

growing number of readers, emphasized the large-scale Jewish cultural phenomenon represented by the lectures and suggested that Jewish intellectuals in the provinces take more active part in the education of the Jewish population in the Judaic spirit. He pointed out that there are few European countries where such concern is shown for the good upkeep of even those cemeteries that for some time are no longer being used, concern as is shown within the Jewish congregation of Romania. With reference to the selection and sending to Israel of religious books that no longer are of any use here, he said that three lots, amounting to about 25,000 books have been dispatched until now. Speaking of Aliyah, His Eminence expressed feelings of gratitude for the understanding shown by the Romanian state leadership in this problem too.

Other speakers were Senior Rabbi Dr. Ernest Neumann — Timisoara, Senior Rabbi I. M. Marilus — Bucharest, community chairmen and other leaders who approved the Federation's activity in 5743, informed about the Jewish community life and activity of the relevant institutions, showing that although the number of parishioners is diminishing, exceptional qualitative progress has been recorded over the preceding years, thanks to the permanent guidance and concern of the F.J.C. leadership headed by His Eminence, Chief Rabbi Dr. Moses Rosen. The speakers extended warm thanks to His Eminence, to Mrs. Amalia Dr. Rosen, lawyer Emil Sechter, general secretary and eng. Theodor Blumenfeld, chairman of the J.C.B. for the assistance given to their communities, for the promptitude in solving the problems that arise, and are resolved to set right their shortcomings, attract all available forces to give new life to their communities. Pointing out that they enjoyed the solicitude of the state authorities, the speakers wished to stress once more the conditions of full freedom ensured to all citizens of the country, regardless of nationality, praised the policy of peace and friendship among peoples promoted by President Nicolae Ceausescu and by the country's government, affirming once again the loyalty and devotion of the Jewish congregation towards Romania.

The meeting was, on the whole, a useful exchange of experience among the leaders of communities and F.J.C. institutions, when efficient guidance was given them for the future.

TO THE MEMORY OF NAHUM GOLDMAN

A library named after NAHUM GOLDMAN was inaugurated by the Committee for Peace in the Near East, in Kiryat Gat, Israel, in homage of the illustrious deceased, who dedicated his life to the noble cause of peace between Israel and her neighbours.

In answer to the invitation to take part in the inaugural ceremony, His Eminence, Chief Rabbi Dr. Moses Rosen sent the following message:

"I have worked with the late Nahum Goldman for 34 years, and have always valued his exceptional talents, his unusual personality and his grand achievements in the service of the Jewish people, in the service of the Holy Land.

He was the leader (with He Haieida — with definite article) of our generation and history will give him the place due to him among the worthiest leaders of the Jewish people.

I consider your initiative of organizing a library named after him a blessed one."

A ceremony took place in Jerusalem on Mount Herzl, at the grave of Nahum Goldman. The gravestone was laid (METZEIVA). Mr. Zalman Abramov spoke on behalf of the World Jewish Congress, and Mr. Moshe Rivlin on behalf of the Jewish Agency, both of whom recalled the personality and work of Nahum Goldman.

Beit-Hatfuzot — The House of Diaspora — that bears the name of Nahum Goldman, organized a commemoration at which writer Saul Friedländer made a speech. He spoke about "Centre and outskirts of Jewish history in the 20th century". Before the lecture, Mr. Gerhart Riegner made a speech in which he paid homage to the great leader of the Jewish people.

Outstanding personalities of Israeli public life took part.

stiri

EXPOZIȚIE

Foruri oficiale engleze au prezentat la "Science Museum" din Londra o expoziție care iese din comun prin durata ei: iulie 1983—ianuarie 1984. Expoziția este dedicată vieții și operei a doi savanți evrei, laureați ai Premiului Nobel, imigrați din Germania după instaurarea puterii nazistilor: fizicienii Max Born (1882—1970) și James Frank (1882—1964) — Premiul Nobel 1954 și, respectiv, 1925. Expoziția este sugestiv intitulată: "Science and conscience" („Știință și conștiință"). Printre cei care au suferit de la deschierea menționată pe Sir Nevill Mott, el însuși laureat al Premiului Nobel.

Inițiativa organizării acestei expoziții a fost luată, în R.F.G., de către „Institutul Max Plank", „Asociația fizicienilor din Germania" și „Fundatia valorilor culturale". Prezentarea ei pentru prima oară a avut loc în Berlinul occidental, în toamna anului 1982, într-un cadru festiv, și apoi la Göttingen și Frankfurt/Main, sub denumirea: „Luxul conștiinței" — Fizicieni și epoca lor — cea de-a 100-a aniversare a zilei de naștere a fizicienilor Max Born și James Frank".

ANIVERSARE

La Festivalul anual de la Salzburg s-a celebrat cea de-a

110-a aniversare de la nașterea marelui om de teatru Max Reinhardt. Au participat actori consacrați, care i-au fost elevi sau care au interpretat roluri în piese regizate de el.

Artiștii Elisabeth Bergner, Ernst Schröder și alții au citit texte privind viața și activitatea artistică a marelui regizor evreu. La sfârșit a fost prezentată piesa „Jedermann", în care unul din principalele roluri a

fost interpretat de Elisabeth Bergner.

CONCURS

La Köln se desfășoară anual un concurs de balet în cadrul Academiei internaționale a dansului. Ansamblul israelian „Bat-sheva Dance Company" și maestra coregrafă a colectivului de artiști au primit fiecare un prestigios premiu în cadrul concursului.

NOU PREMIU ACORDAT LUI MENUHIN

Un juriu internațional, alcătuit din 150 de critici muzicali, a atribuit premiul „O viață dedicată muzicii" marelui violonist Yehudi Menuhin. Premiul constă dintr-un leu de cristal, reprezentând stema orașului Veneția (orasul emițător al distincției).

Premiul a fost acordat în cadrul unui concert cu lucrări de Johann Sebastian Bach și An-

tonio Vivaldi, interpretate de Yehudi Menuhin. Printre virtuozii premiați anterior remarcăm pe Arthur Rubinstein, Andres Segovia, Karl Böhm și Carlo Maria Giulini.

Acest premiu se atribuie din 1979 și până acum Yehudi Menuhin este cel mai tânăr deținător al acestuia — 67 de ani.

INVESTIȚII ÎN INDUSTRIA PISCICOLĂ

La noua întreprindere de construcții navale și utilaj tehnologic din Tulcea se află în construcție primele șase nave de pescuit costier în Marea Neagră. Aceste nave vor înlocui vechile traulere. Cele șase nave vor fi lansate la apă la sfârșitul acestui an. Până la sfârșitul anului 1985, vor fi date în funcțiune 20 de nave de acest tip. Proiectul aparține unui institut de cercetări și inginerie tehnologică din Galați. Navele sunt dotate cu motoare Diesel de 300 CP, au o autonomie de navigație de 1300 de mile și sînt echipate cu magazine frigorifice, cu o capacitate de 30 de tone.

COMBUSTIBIL ARTIFICIAL

Un inginer din Brașov, proiectant la Institutul de cercetare, proiectare și inginerie tehnologică pentru mașini și utilaje agricole, a realizat o instalație auto care funcționează cu gazogen. Instalația consumă doar 15 la sută motorină, iar restul combustibilului provine din gazele de ardere și distilarea uscată a deșeurilor lemnoase.

CARTIERUL BĂNEASA

Recent, a fost dat în folosință ultimul bloc din ansamblul arhitectonic Băneasa, situat în partea de nord a Capitalei. Noul cartier, construit în perimetrul dintre lacul Băneasa și aeroportul cu același nume, cuprinde 2300 de apartamente. În cea mai mare parte, aceste locuințe au venit celor ce lucrează pe platforma industrială aeronautică din apropiere.

Cu aceasta, încă una din artele principale de intrare în Capitală a fost modernizată, casele cu aspect de gospodărie rurală, existente până nu demult în această zonă, făcînd loc unui complex arhitectonic elegant și armonios, construit după o concepție originală. Noul cartier este dotat cu toate unitățile care să-i asigure funcționalitatea: unități comerciale cu diverse profile, școli, grădinițe, unități de prestări de servicii etc. În curînd urmează să se mai construiască aici un club, cu sală de cinematograf, și un dispensar.

SIMPOZION ȘTIINȚIFIC

La Cluj-Napoca a avut loc, recent, cel de-al VI-lea simpozion internațional cu tema „Toxicitatea medicamentului". În cadrul reuniunii au fost prezentate peste 70 de lucrări, privind problematica ridicată de promovarea, în practica medicală, a unor medicamente cu o toxicitate cit mai redusă pentru organismul uman, precum și aspecte ale combaterii abuzului de medicamente. Cu acest prilej, specialiștii români au susținut 32 de comunicări, evidențiind activitatea complexă de cercetare, elaborare, experimentare clinică, producere și utilizare a medicamentelor în țara noastră.

stiri

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

Chief Rabbi dr. Moses Rosen

THE HOLY DAYS ARE OVER

The last echoes of the holiday prayers have died down. The special books of liturgy (Machzorim) have been stored away until next year, when they will be taken out again. The voice of the shofar no longer sounds in the synagogues, and the branches of the lulav have begun to dry up. The walls of the traditional Sukka have been put away, and the small flags of Simchat Torah are resting somewhere next to other unused toys.

We are back to our ordinary life. The holy days are over, everyday life has re-started. Until Passover there is still half a year. We therefore have to put aside the festive garb and, instead of the Judaism of the holy days, examine that of ordinary days. *ויקהל משה את כל עדת בני ישראל* "And Moses assembled all the congregation" (Exodus, 35.1). Commenting on this passage, Rashi says that this assembly was held *למחרת יום הכיפורים* the day after Yom-Kippur. By emphasizing this, the great commentator of the Torah wanted to teach us that Moses stressed the importance of uninterrupted continuity between the festive days and the ordinary days.

Let no one imagine that the holiest day of the year, Yom-Kippur, is isolated from the other days, that the uplift of the heart of every Jew can be an exception only *אחת בלבד* once a year. No! The end of Yom-Kippur must not signify a spiritual Neila, a shutting of the heart's gates, which were wide open on the supreme day of the year. The assembly of the entire congregation, called to continue to hear the teachings of the Torah, of its ethical demands and to set out on the paths of justice and peace, is held on the first day after Yom-Kippur.

In our religious concept "holiness" should not be mistaken for fetishism. No man is holy, except in so far as he has succeeded in rising on the ladder of perfection, and this opportunity is given to

everyone. Nothing is holy in itself, it can only be so thanks to its ethical content, as taught by the Torah. Even the scroll of the Law derives its holiness from the divine words written on it. One of the sages of the Talmud, therefore, exclaims: *כמה מפעלי שם איניש דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי נברא* "How foolish are those people who respectfully rise up before the scroll of the Law and do not rise up before a great man" (Makkot 22). Not the parchment, but the spirit it breathes, not only the written book, but also the man who studies and lives in the teachings of the Torah is holy.

The day after a holiday is therefore called *אשרו היום* "Link the Holy Day." This name calls on us not to allow a precipice to open up between the festive holiday that is just over and the ordinary life to which we are returning. There must be an unbreakable link between the exalting thoughts during worship and our daily activities.

The word *חג*, festival, is derived from *חגג*, circle. Just as each point on the circle is linked to its centre by a radius of equal length, even so are all the days of the year linked, all alike, to the focal points in the year, the Holy Days, which radiate their rays upon all other days of the year.

That is why New Year's Day is called Rosh-Hashana, that is, the Head of the Year, and the first day of each month — Rosh-Chodesh, the Head of the Month. What the head is to the body, these days must be to all other days, a guide and a teacher on the path of life.

The agricultural significance apportioned by the Bible to the three great festivals, Shalosh Regalim, of the year also points to their integration with the three working seasons of the peasant.

Passover, the festival of spring, Shavuot, the feast of the first ripe fruits, and Sukkot, the harvest festival, are days linked to the respective seasons of the farmer's life, and they are unthinkable except as being part and parcel of those seasons.

Sagacious Rabbi Jechezkel Landau⁵, the author of the well-known rabbinical works Noda Bihuda and Tselach, ridiculed those who limit their contacts with Judaism to the holidays, forgetting their religious duties throughout the rest of the year, by quoting the familiar prophetic verse: *מכה רגל ועד ראש אין בו חתום* "From the sole of the foot even to the head there is no soundness in it" (Isaiah, 1.6), in which the prophet deplores the many sins gnawing at the body of the community. Playing on the Hebrew text, he explains: Regel describes the last day of the autumn festival, Shemini Atzeret, while Rosh refers to the first day of Rosh Hashana. From Regel, Shemini Atzeret, to Rosh, Rosh Hashana, that is from the end of the holy days to the next year, when they return, there is no perfection in the life of certain members of the Community.

Similarly, the author of the well-known rabbinical work Ketav Sofer interprets the passage *לבו בנים שמעו לי* "Go, ye children, hearken unto me" (Psalms, 34.12). One would expect the psalmist to say:

בואו "Come, ye children" and not "Go." The explanation, though, is that our arrival in the synagogue is less important than our departure from the House of Prayer. When, on holy days, we come to pray, we are obviously under the influence of the atmosphere of piety, and we need no particular exhortation. The day after the Holy Day, however, when we leave the festive setting for our usual life, our hearts should be just as pure, our ears remain just as receptive to what we have heard during the Festival.

Across centuries and milleniums, we annually hear the voice of the prophet, who says: *קחו עמכם דברים* "Take with you words, and return unto the Lord" (Hosea 14.3). The passage reminds us of a saintly rabbi who once visited a temple whose worshippers came to the divine service not out of an inner urge of piety, but out of mere habit or snobbishness. "Oh! This house is packed with prayers!" exclaimed the rabbi on entering that temple. When the flattered leaders of the temple asked him for the meaning of his words, he explained: "We believe that the prayers which came from the depth of the heart rise up on the wings of our sincerity and purity of heart and fly to the celestial heights of Heaven. Your prayers, however, had no wings to rise and they all remained here to overflowing, piled up under the dome of the temple."

"Take with you words!" Hosea's call is addressed to all those who hurried to the house of the Lord during the Holy Days. Do not leave your prayers there and the teachings of the Torah you heard there. Take them with you when you leave the synagogue and let them guide you throughout your whole life.

Turn words into deeds. This is the significance of the Holy Days.

ENLARGED MEETING OF THE EXECUTIVE COMMITTEE OF THE F.J.C. OF ROMANIA

The Executive Committee of the F.J.C. of Romania met on 19 and 20 September 1983, under the chairmanship of His Eminence, Chief Rabbi Dr. Moses Rosen, President of the F.J.C. Leaders of the F.J.C. were on the meeting's presidium. Mr. Eugen Munteanu, director of the Department of Cults, took part.

His Eminence suggested that a moment silence be kept in the memory of community chairmen and secretaries who died since the last enlarged meeting.

Lawyer Emil Sechter, general secretary of the F.J.C., read the report of the F.J.C. Executive Committee for the year 1983. Reference was made to the 35th anniversary since His Eminence took over the spiritual leadership of the Jewish congregation of Romania, to the fact that soon it will be 20 years since he has become President of the F.J.C., characterising His Eminence as "the most eloquent embodiment of Judaism in Romania, at the end of the XX century and at the same time a brilliant representative of contemporary Judaism". The speaker also said that until His Eminence came to the helm of the congregation the synagogues were neglected, cemeteries left in ruin, there was no social assistance whatsoever, the intellectuals did not take part in community life and there was no contact at all between the Jews of Romania and their brothers in the rest of the world. His Eminence founded in 1956 the "Revista Cultului Mozaic" read and appreciated all over the world by contemporary Jewish and non-Jewish personalities; the Talmud Torah courses genuine cradle for the youth's integration in "die goldene Keit" of the generations and proved that there was no contradiction between love of Israel and loyalty, total devotion to the country we were born in — Romania.

In 1973, just as in the preceding years, the F.J.C. saw to it that all those who wished to assert themselves as Jews should have everything that is required, distributing 115,000 kg. of Matzos, etrogim for Sukkot, kosher-slaughtered meat, talmim etc. Collective Seder evenings were attended this year by almost 6,000 parishioners; there are Talmud Torah courses in 27 localities and choirs in 15. The report shows that in the last two years the activity of the courses has been considerably enlarged thanks to the initiative and competence of the man who concerns himself with these; Talmud Torah contests and exchanges of expe-

rience of teaching staff were organized; an important role in the cultural activity of the F.J.C. is played by the books written by His Eminence, by the "Revista Cultului Mozaic", the Museum of History of the Jewish Congregation of Romania, lectures held by wellknown intellectuals, the work done by the Centre of History of the Congregation.

We are the only congregation in the world, the speaker said, that has the courage to affirm that there is no Jew here who has not got what he needs for a decent existence. The speaker praised Mrs. Amalia Dr. Rosen "whose prestige throughout the Jewish world is equal to her deeds". In conclusion the speaker thanked the Department of Cults for the permanent support given the Federation.

The next speaker, eng. Theodor Blumenfeld, chairman of the Jewish Community of Bucharest, extended greetings on behalf of the 11,000 Jews of the J.C.B., praised the high intellectual standing of the "Revista Cultului Mozaic", the activity of the medical consulting room (honorary director — academican Dr. N. Cajal), the showing of films at the festivity hall in Popa Soare Street, and at the old people's homes "Amalia and Chief Rabbi Dr. Moses Rosen" and "Martin Băluș". Eng. T. Blumenfeld thanked His Eminence for his selfless activity in the service of the congregation and Mrs. Amalia Dr. Rosen for the concern and selflessness shown towards those who are assisted.

The speaker emphasized the need for an exchange of experience among kosher restaurants all over the country so as to introduce the good methods used by some.

Mr. Sami Edelstein, chairman of the social assistance section, reported on the activity of this section, saying that its activity has increased 16-fold since its beginning; on the diverse forms of assistance given, thanks to the initiative of His Eminence, such as money, kosher food, clothing, old people's homes — all for the sick and lonely, kosher restaurants, all of which are unanimously praised by representatives of world Judaism.

Owing to the growing number of cases of failing health with old assisted people, the need has arisen to increase the number of social assistance helpers at domicile, example for the other communities being the Bucharest one which sends meals at home, more medical consultations at home and rational distribution of medicines. In this respect, the speaker also pointed to the significance of increasing the capacity of the "Amalia and Chief Rabbi Dr. Moses Rosen" home and to the need of improving activity in the old people's homes in Arad and Dorohoi. The activity of the social assistance section of the F.J.C. was unanimously appreciated at the symposium of the European Council for Jewish Community Services, held in Bucharest in June this year.

Thanking His Eminence's associates for their valuation of her activity, Mrs. Amalia Dr. Rosen brought a breath of affection and discretion typical of her in everything she does sooth the sufferings of the assisted, emphasizing that moral aid is just as important as the material one. She suggested that women's committees be set up in every community in the country to concern themselves with this so difficult and delicate matter namely of helping those in their twilight of life and who lack the warmth of a home. Paraphrasing writer Edmond Fleg she said: "Wherever there is suffering, the Jew lends an ear and listens, applying the quotation to the nature of her activity. The examples given by her deeply moved all those present."

Following the reports made by the previous speakers, His Eminence, Chief Rabbi Dr. Moses Rosen extensively synthesized the situation of Judaism in Romania in the 35 years since he has been its spiritual shepherd. Yesterday — a Jewish population decimated by the Holocaust, communities on the threshold of dismemberment, today — the miracle of a live community, in spite of the considerably diminishing number due to Aliyah and deaths. "Representatives of Jewish communities come from all over the world, communities that did not go through our difficulties, to study our experience", His Eminence said. The miracle can be considered as an echo to a verse of Psalms: I do not want to die but wish to live to tell of the miracles of God! For the realization of this miracle praises are due to the F.J.C. Executive Committee, to every Jew in Romania who takes part in this activity, and first and foremost to the freedom and support given by the country's leadership to our activity.

His Eminence referred to problems arising from the shortage of religious attendants and leaders of some communities, from the permanent non-existence of a minian for the functioning of some of the synagogues, the diminishing number of melamidim, and of children at Talmud Torah courses. He recommended that community chairmen show greater interest in the holding of these courses, in social assistance and the way meals are served at kosher restaurants, praised the activity of popularizing Judaic assets in the "Revista Cultului Mozaic" which arouses the interest and sympathy of a

M.R.

(Continued on p. 8)

צייטשריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

דערשיינט צוויי מאל אין חדש 1.10.1983 בוקארעסט

הרב הראשי ד"ר דוד משה ראזען

די ימים טובים זענען אוועק...

ס'האט זיך אויסגעוואקסן דאס לעצטע ווערענדיק פון יום טוב. ס'וועט ווערען זיין ווער ער איז ארויסגעוואקסן. דאס קוקט פון שוין שאלט נישט מער אין די שילן און דער לילך האט אנהויבן איינפארעמען. די סיבות זענען ערשיינען געווארן און די ענדלעך פון שטח-תורה לילך ערשיינען אין א ווינקל באגלייבט מיט די אנדערע שילעך, וואס מען באנוצט מער נישט.

ס'איז ווערען וואקסנדיק בא אנדער. די יום-טוב מען האבן שטאפן ווער שטיל אין דאס לעבן פון א נאנט יאר האט אנגעהויבן. ביז פסח דארפן מיר אפרייטן די העלפן בלעזער פון לוח און דאס יאר וואס איז אן עבר-יאר, איז נאך מער מיט א חודש, דערפאר איז נאך געווען מיר וואס איינפארעם די יום-טובדיקע קליידער און אומן ארם פון שבת-יומטובדיקע, וואס מיר זיך אריינלאזן אביסל אין דעם וואקסנדיקן.

וויסלעך משה את כל ערת בני ישראל, משה האט פאר-אפאלט די נאנטע ערע, (סמות ל'הרא"י) מיטשטודים דעם פסח, האט רש"י אנגעהויבן און אפארטאמאנט און אפארעם קומען, (לסמרת יום הכפרים), א סאך נאך יום כפר, מיט דעם פריש לערנט אונז דער גרויסער פערש פון דער תורה, און משה האט געהאלטן פון דעם הסדר צווישן דעם סאפאט פון יום-טוב און וואך.

ס'וואלט זיך קינעם נישט אפגעשטעלט און דער הייליגסטער סאך פונעם יאר, יום כפור איז אפגעוואקסן פון די אנדערע און אן דער חשבון הנפש וואס קומט פאר אין יעדן גלות. ביזן דארף ווען נאך איין אויסנאם, "אחת בשנה", איינמאל אין יאר. נון, דעם צווייטן סאך נאך יום כפור, דארף נישט פארקומען א פארטאמאנט פון דער נשמה, א סין געלעה, א פארטאמאנט די מויערן פונעם הארץ, וועלכע האבן זיך ברייט געעפנט אין דעם הייליגסטן סאך. דאס ווערט פארטאמאנט די נאנטע ערע כדי ווייטער צו הערן דאס הייליגע ווארט פון קדושת, כדי דעם פאר אן ווער, ווערעם געפאכט דעם אנדערן סאך יאר יום-טוב.

לויט אונזערע רעזינירונג אויסזאגונג, ווערט הייליגקייט נישט פארבליבן מיט ערשיינען. קיין שום מענטש איז נישט מער הייליג נאך אויף אויפלייף וואס ס'איז אים געלונגען ארויס-צוגיין אויף די ברעג פון שלמות. און די דאזיקע סעלעכעס שטייט אן פאר יעדן כשר ודם. קיין שום אביעקט איז נישט הייליג אן אין פאר יאר, ווי נאך דורך ווען ערשיינט איינהאלט. אזוי א ספר תורה געשטאנען ארויס איר הייליגקייט פון איר הייליגן איינהאלט, און איינער פון די חכמי התלמוד רופט אויס: "כמה פשוטי שרא אנשי דקיימא פקמי ס'ת ולא פקמי פקמי נכרא רבה", ווי נאנט ווען ערשיינט ארם שטייט איר פאר א ספר תורה און שטייט נישט אויף פאר א גרויסן מענטשן (געלערנטן). (מכות כ"ז). נישט דער פארשט נאך דעם גייט וואס שטאלט ארויס, נישט דאס ספר נאך דער מענטש וואס האט זיך אנגענומען זיין כוס, איז דער סמות פון הייליגקייט.

פון דעם מאמענט אין וועלכע מען קאן נישט מער ליינען פון דעם ספר, ווערט עס פסול און מען איז עס גנוג.

דאס וועלכע געשעט מיט די הייליגע מען - יום-טוב, דער שבת שפעט זיין הייליגקייט פון דער רייניגקייט פון די וועסן ארבעטסמען און די אנדערע יום-טובים האבן ווער בארייכונג אין דעם מאס אין וועל-כער זיי מווינען א לעבעדיקע וועלכע ווערען א באמת א דרך הישר. דער אנדערער סאך נאך יום-טוב היינט אויף לשון קודש "אסרתה". אס דער נאמען אזוי ווי א חור צו דעם מאמון נישט צו דער-לאזן צו א תהום צווישן די רעגן פון יום-טוב און צווישן די וואכ-דיקע מען. אן אומצווייפלעכע פארבליבונג דארען זיין צווישן די שיינע געדאנקען וואס האבן באהערשט אונזער געוויסן אין דעם מאמענט פון השבוע האט, וואס מיר האבן געמאכט, און צווישן דער מעטיקייט וואס מיר פירן טאג פאר טאג.

דאס ווארט "ה" - יום-טוב - האט זיין שורש פון "הו" - חיי, אויפן אלע פונקטן וואס געפונען זיך אויף אים זענען פארניינט מיט ווער ערשטער דורך שטאלט, פון דער לעבער גרויס, פונקט אזוי שטרעבן אלע מען, פון יאר

די זיצונג פון אגפיר קאמיטעט פון דער פערעראציע פון די יידישע קהילות און רומעניע

זיך באטייליקט ה' יעדווארשען מונטעאנא, דירעקטאר אין קולטוס דעפארטאמענט.

אויפן פארשלאג פון הרב הראשי, האבן די אונגעזעצט באשטע דורך א מינוט שטיינדיגן דעם אנדעקט פון די מנהלים פון די קהילות, וואס זע-נען נאכט געווארן איינעם צוויי אפשייט פון דער לעצטער זיצונג ביז איצט.

ה'אדור. נאכט שטענדיג דער גענעראל סעקרעטאר פון דער פערעראציע האט אפגעגעבן, דעם בא-רובט איבער דער מעטיקייט פון דער פערעראציע פארן יאר תשמ"ג, ער האט באטאגט אן דאס רומענישע יינטום האט אפגעמערקט מיט פרייך דעם 35טן יארטאג זינט דער רב הראשי איז גע-ווארן דער נייסטער מנהל פון אונזער קהילה, און אז אין ניו יארק וועלן מיר אפמערקן 20 יאר זינט ער איז אויסגעוועלט געווארן אלס פרעזידענט פון דער פערעראציע פון די יידישע קהילות אין דער-מעינע, מיר זענען בארעכטיגט צו באהויפטן, גע-מערקט אז אסאך די גרויסע דערגרייכונגען אונ-זערע - האט געזאגט דער רעדנער - אז דער רב הראשי איז שוין נאך דעם מנהל פונעם רומענישן יינטום פונעם 20סטן יאהווערעט, נאך ער איז אויך געווען א געזעצטער פארשטייער פונעם היינצטייטיגן אלגעמערענען יינטום. ה'ע. שטענדיג האט געבראכט אן אפאזיש דער רבנית פרוי אמאליא ד'ר ראזען וועמענעם פרעסטיזש אויף דער יידישער וועלט - איז לויט אירע מעשים. ער האט אויך געדאנקט דעם קולטוס מיטשטודים פאר דער שטיצע לכוני דער פערעראציע.

רעדנדיג וועגן דער סאציאלער הילף פון דער פערעראציע און וועגן די מאסגעבער וואס זע-נען אנגעגעבען געווארן אז זיין וואל זיך קע-נען אויסוועלן אלס זיין, האט דער ה' שטענדיג צווייטע אויסוועלן מערדעווערדיקע צייטער: זיין תשמ"ג זענען פארטיילט געווארן 115 מיינונג קלא-מיות, ביז פלייש, ארומיג פאר כבוד. 6 מיר-זנט זיך האבן זיך באטייליקט אין די קאלעקטאציע-דרום. 27 ארטישאפטן האבן פונקציאנירט דערמאנען תורה קורסן. דער נאנטער הינדן פארטאג פאר דער יינטום האט אלס ציל פארצוועגן די "נאנטערע" מיט. פונעם היינצטייטיגן "צייטשריפט". דערנאך האט געשטעלט דאס ווארט ה' איינזש-טעאדאר בלומענבערג, דער פרעזידענט פון דער בוקארעסטער יידישער קהילה. ער האט געבראכט דעם גרויס פון די 11 מיינונג בוקארעסטער זיין. ער האט אונטערגעשטראכן דעם הויכן גוואל אין די דערגרייכונגען פון אונזער "צייטשריפט". דער רעדנער האט באטאגט די נומער ארומיג-זיין פון דער מערדעווערדיקער הילף אין די ראמען פון דער קהילה, ער האט אויך גענוצט אלס א גוטע אומצווייטע. די יידישע פילמען וואס ווערן געווייט פארן יידישן עולם. ה' בלומענבערג האט אויס-געדוקט זיין דאמאנעס פאר דער הראשי פאר זיין פרוכטבארער מעטיקייט לטובת דעם כלל, און דער רבנית פאר איר זאגן צו אונזערע מאנאקע און לעבנדיג ברידער און וועטשטער.

ה' ס. ערעלשטיין, דער פרעזידענט פונעם אפ-טייל פאר סאציאלער הילף האט בארייכערט איבער דעם מעטיקייט פון דער סעקציע, אומצוגייד אז אלע דערגרייכונגען זענען דערמאנענעט געווארן און דאמט דער איינציגמאניג און דער מי פונעם הרב הראשי.

אין איר ווארט האט די רבנית פרוי אמאליא ד'ר ראזען געדאנקט די מיטארייטעט פונעם הרב הראשי פאר ווער געזעצט מעטיקייט, באטא-גענדיג אז די באקאנליכע הילף פאר די מאנאקע-און לעבנדיג איז אויך אזוי וויכטיג ווייזט מאמענט-עלע. די רבנית האט פארענליכט אן און יעדער קהילה זאל געבן ווערן א קאמפלימענט ערמאנען וואס זאל זיך אפגעבן מיט דער קאמפלימענטער און געוואלטער פראבלעמע. צום שלום האט זי פארפארשטאנען דעם קריטישעלעכער ערמאנען אלע מיט די ווערטער: "איבערעאל ווי ס'איז א גויט הערט זיך דער יד צו צו איר". דער עולם איז ווער באטייליקט געווען פון אירע ווערטער. אויפן סוף פון די בארייכטן און רעדעס, האט דער רב הראשי געמאכט א נייסטער איבער דער קאנע רומענישן יינטום און די לעצטע 35 יאר. געכטן - האט געזאגט דער רב הראשי - א חובע פון דער שואה יידישע באפעל-קערויג, אויפן ראנד פון תהום, - היינט דער-נס פון א לעבעדיקער קהילה, טראץ דער פארמינע-רונג דורך קלות און שטרעכענדיקייט. ס'מופען פאר-שטייער און קהילות פון דער נאנטער וועלט וואס האבן נישט מיטגעמאכט אונזערע שווערדיקייטן, כדי צו שטודירן אונזער עקספערטירמענט: דער נס איז ווי אן אפפאלאנג פונעם פסוק פון תהלים, "לא אמת כי אחיה ואספר מעשה ס'ה". אויך וועל נישט שטארבן, איך וועל לעבן און וועל לערענען גאטס ווונדער". און דער נס איז געשען א דאמט דער מעטיקייט פון דער אפגעדערהאפט פון דער פערעראציע, פון יעדן זיין פון רומעניע און קורם

מאנטיק דעם 19טן סעפטעמבער ד.י. האט זיך אין דעם פעסט זאל פון דער בוקארעסטער קהילה געפנט די פלענארע זיצונג פונעם אגפיר קאמיטעט פון דער פערעראציע פון די יידישע קהילות אין רומעניע. דער רב הראשי ד'ר דוד משה ראזען שלום'א האט אנגעפירט מיט די ארבעטן פון דער זיצונג אין פרעזידענט האבן, זיך געפונען א-פיר - מיטגלידער פון דער פערעראציע, ס'האט

צו זיין און א גלייכער מאס פארניינט מיט די יום-טוב מען וואס באטייליקט מיט זייערע געבעטשטע שטאלן.

דערמיט דערלעכט זיך פארטאג דער סאך פון ניו יארק היינט, "ראש השנה" - דער קאך פון יאר. און דער אהייב תורה, ראש השנה" - דער קאך פון חידוש. דאס וואס ס'שטעלט מיט זיך סאך דער קאך פאר דעם גוף, דארפן זיין די דאזיקע סאך פאר אלע אנדערע: דער וועגווייזער און מדרגה אין דעם באשטימט די גרויסע בארייכונג פון די יום-טובים.

די לאנדווירשאפטלעכע בארייכונג וואס די תורה גיט די גרויס-מיט-מיט - שלש נגלים - פונעם יאר, באהיינט אויך דעם צוואנציגטע צווייטן זי און די רביי ארבעטס-פערזאן פונעם פויער.

פסח - דער חג האביב: שבעות - דער חג הבכורים; סוכות - דער חג האסיף, זענען מען געבונדן צו דער אנט-שטענדיקער צייט פון יאר און מען קאן זיך אנדערש נישט באשעסן ווי אן אינטערנאציאנל מיט פון זיין.

דער נאך די יחזקאל לאנדא דער סטבר פון די באקאנטע ספרים, "גורע ביהודה" און "ציון לנפש חיה", איראניוירט די וואס באהערשען ווער אקער מיט ווישישטיג נאך אויף די יום-טוב מען, פארענטקנדט א נאנט יאר פון זייער חוב אלס זיין, ער באנוצט דעם פסוק, "מכא רגל ועד ראש אין בו פתים", "פון מוסקט ביזן קאפ, און אין אים קיין נאנט גלייך נישט", מיט וועלכע דער נביא קאלאנס די פארשידענע עברות וואס צעשטעלן דעם גוף פון דער ערע וועלכע ער שטראפט, דורך א ווארטשפיל, "רגל" וועלט אנגענומען, "שמיני עזרת", דער לעצטער סאך פון די יום-טובים און, "ראש השנה" דער ערשטער סאך ראש השנה פון, "רגל" (פון, "שמיני עזרת" ביז, "ראש" (ראש השנה) ד.ה. פון ווען די יום-טובים ענדיקן זיך און ביז איבער א יאר ווען זיי הויבן זיך ווערען אן, איז פאר געווען יארן נישט פאראן קיין ברעטל יידישקייט.

ארויסגענומען פון דער אידיש, האט דער, "כתב סופר" אויך געשייטשט דעם פסוק: "לכו בניי שמע לי", נישט קינדער, און פאלגט מיר" (תהלים לד-ב). ס'וואלט געזען גלייכער דער בעל התהלים זאל באנוצן דאס ווארט, "באו", קומט קינדער, און נישט, "לכו". דער פערש דערפון איז אקער דער, א סאך נישט אזוי וויכטיג דער אומן פון קומען פון די מתפללים אין שול אריין ווי דער פון ווער אונגענייען פון דעם סקום קורט. ווען זי קומען דאזענען יום טוב זעלן זיי ווערען שטיין אונטער דעם איינדרוק פון יראת שמים און דארפן נישט קיין אנדערן אגנעט. דעם אנדערן סאך אקער ווען זיי נעמען איבער פון קורט לחול, צו וואקסנדיקייט דארפן ווערען דערנער צו פונקט אזוי ריין, ווערטע-אויפערן פונעם אזוי אומפאסאנדעם כדי צו הערן כסדר דאס וואס ס'האט אפגעקלאנגען אין משה פון יום-טוב.

איבער דורות און יאהווערערסער הערן מיר כסדר דאס קול פונעם נביא וועלכער סאגערט: "השם עמכם ברכים", "נעמט מיט איר ווערטער, און ערשט איר אים צו נאש". (הושע יד-ג). זי דערמאנען אין דעם ענטשער וואס א גרויסער רבי האט געגעבן בשעת ער איז איינמאל אריין געקומען אין א שול, ווי די מתפללים פלעגן קומען צום דאזענען נישט פון יראת שמים נאך פון יוצא וועגן. דער רבי האט אויסגערופן ווען ער האט זיך געזונען אין אים דער שול: "א, ווי פול איז דאס הויז מיט תפילות" און ווען מען האט אים געבעטן ער זאל מסביר זיין ווערע ווערטער, האט ער געזאגט: "מיר גלייבן אין דעם אז די תפילות וואס קומען פון סימן הארצן נעמען ארויף גלייך אין הויז אריין אויף די פליגל פון יראת שמים. דא, אבער, ווי מיר זענען ארויסגעוואקסן געווארן סתם אויף, האבן זיך ווערען פליגל אפגעבראכן און זיי שוועבן דא ארום אין פולן אן די שול".

"נעמט מיט איר ווערטער...", דער דאזיקער רוב פון הושע'ן ווענדט זיך צו די אלע וואס זענען געקאפן יום טוב אין שול אריין. לאזט נישט דאס איבער די ווערטער פון תורה אין תפילה. זי זענען נאך נישט דער "לבוש אין וועלכן איר האט איינגעוואקסן די דערהויבענע געזעל, די איידעלע געדאנקען וואס האבן איר באהערשט. נעמט זי מיט מיט איר און זאל זי זיין פאר איר א יענען יא פאר זענען ערשט די ווערטער אין מעינים אס דאס איז דער באדייט פון די ימים טובים.

א קליין שוועסטערל

אויסצוגן פון דער דרשה אין ערשטן ראש-השנה אונט

אין דער אנוועזנהייט פון פראפ. אפרים קציר, געוועזענער פרעזידענט פון מדינת ישראל

די „פארשאלטענע יארן“ און „סאלפא אנגעהויבן“
די „ענענטשטע יארן“ מיט „קלינשאפט און מער-
שטעקעוויס ווערט אונז דערמאנעלט צו פיערע
אונזערע מיט-טובים, צו דערצייגן אונזערע קינד-
דער אין גייסט פון יידישקייט, זיך אויפלעבן און
אונזער קולטור און צו זיין גלייכבארעקייטעט אלץ
יאקע און איבערנעמענע ביזנעס פון דעם לאנד.
אייער אנוועזנהייט דא אין דעם מקום מדיש איז
פארנידן מיין קאנטרעס פון מאטריאלעקאמפארער
ענעמיי און און מוטט פאר אן אדווארטשט זי טעג.
אין מאן גייסט באהויפטן אז איך קען זיך אויס-
צוייגן, ענעמיי, דאך וואס ס'איז אונז א מאלעקול
האק אין גייסט מאכענדיג צו דער שילע.
א מאלעקול איז אייגענטלעך א „קליין שוועס-
טערלעך“ פון א הויסער משפחה. דאס געטעל פון
דער יידישער קהילה אין רומעניע, איז ווירקלעך
א קליינער מאלעקול צווישן די ענעשרעייט און
צווישענע מאטריאלן מיטקראמאנעמענע יוד-
שן פאלק. אלע בליקן אונזערע אבער וועלכע
נעמען די „מאטריאלעקול“ מדינת ישראל, וואס
פארזיכערט די צוקונפט פונעם גאנצן יידינטום,
איבעראל ווי עס געפינט זיך.
אין קליינע שוועס-טערלעך, דרוקט איך אויס און

ס'אין איצט בין השמשות - האט געזאגט דער רב הארשי - ביי דער ענדע פונעם אלטן און נייט פון, אט שטעט שטעט פון דע שוועה שטעט של זי, אין דער צייט ווען איין זון פאר- גיט און א צווייטע זון גיט אויף. אסאך זיך נישט און נאך אין דעם איסרוק פון תלמוד זיך זענען קרייצגעג, נאך אין א היסטאריע. מיר לעבן איבער א טראגדישע תקופה, וואס זענען אומאויס- צווישן און אומאויס ווי א, ברייט, צווישן איין יאר און צווישן. אנדער דור אין די פארביי- דענס-ברייט צווישן ביות און ארץ ישראל, צווישן דער דראמאטישער פארנאמענדיג און א צווישן פון נאחל.

מיר רעזיסטירן דא אין אט דעס מאמענט פון פארבינדונג צווישן יארן, די פאעמע פון אהות קמה, פונעם קליינעם שטעטלעך, וואס דעמאלטס די יידן, די יסורים ביי דאזיקע וואס די האט געליטן אין דעם פארנאמענע יארן, און די שטראפן פון דעס פאעמע האבן אלס רעזערען דעם ערשט- טענדיגן פער, מכלה שח וקלחתה, זאל די ענדע פון דעם יאר, זיין אויך די ענדע פון זיינע זעלטן.

דורך אייך אלע אנגעזעהן ברודער און שוועסטער
פון ציון, א הייסן ווינטש פון שלום – שלום על
ישראל!
די דריטע פונעם הרב הראשי האט שטארק בא-
איינדרוקט אלע אנוועזענע הרב'ס. דערפאר. קינד האט
באנויט מיט דעם רב הראשי מיט ווארעמקייט און
גרויס כבוד.
ה'אויזיגער מעדאדער ברויפנאפער, דער פרע-
זידענט פון דער בומאדעשטער יידישער סת"ם חיליה האט
געליינט דעם ראש השנה מעסאזש פון הרב הראשי
ד' רב משה ראזען שליט"א.
דער דור ווי האניקע אקאמפאנירט. פון באר
אנגעפירט פון י' געדעאן האט אפגעריכט די
פיינליכדקייט תפילות און א פיינערלעכער איינדרוק-
פולער אומאקאמפערט.
די תלמוד תורה קורסאנטן ד- פראך און אלע-
סאדערשט פליינער האבן מעכטס קוירט, איין מע-
ריב, זענען פון תפילות און אקט האבן אנגעה-
פילט די שיל ארויפגעאנגען אויף דעם באלעמער
כדי צו געבן שלום און וויינישן "שה טובה" דעם
רב הראשי און דעם חזקוני נאכט.

דער פאקט האט אבער פארענעוועט, געהאפט א פראקלאמאט אין דער וועלטער פאמעט פונעם "הילענישע שוועסטער", און וועט מענטשן, טראץ, אז ס'וועלן קומען דא צייטן פון פרייד און האפע- נגט און מיר וועלן אויפמישן אין נייעם לעבן און ס'וועלן זיך ערקליידן דא טעג פון מרעכצן און זיפצן מיט וועלכעס פאמאכאן דעם אטלן מלך. און ס'זענען קומען ווערן: "חלל שנה וברכתה", וואס האט גיט און אהייבן צו זייע ברוכט. עס פרייט מיר זייער הרפאעסאָר מצור, וואס דער האב דא געלעגענהייט איידא דא מאלט פנים זיין, אלס מיליוניידע טענער צו אים איינציג פריינד- לעכע אויפנאמען וואס איר האט פאר מיר איינגע- ארדנט עדינס מאל אין דער הקדשה, ווישלישן. אונזער פרייד איז א נאך א טעלעטער דערפון, וואס מיר זענען שטאלץ פונעם בייטראג און איר געגעבענעכענסטן און אנדערע ברידער זיין פון פון מלענד, אינעם איינציגן, און ווידער אויסצוליי- ציין און ישראל. גלייכצייטיג זענען מיר שטאלץ אז איר איז דא מקוהות ווי מיר זענען געבוירן וווינאר, און אינעם שטענדיגן שטענדיגן א פון א

סידי טאל

אין טעאטראל יעקב שטערנבערג, וואס האט תפיש-
"רעסורס" דעם גרויסן מאכטאט פון דער נייש-
ידיקער, און זעלבס אקאנגעפאנדע דער אויפ-
שטיגן, די מאדערע פון סידו טאל.
אין די מלחמה יארן איז סידו טאל געווען אויפן
דאקט. מיט אירע מאנערס און אויפטרעטונג-
ען האט זי דערמאנט פון פאועטישע זעלנער
אין ווער פארביטערטן מאקס מען דער פאשיס-
טישער בעסטע.
אין די נאך מלחמה יארן האט זי פונאנדער-
געוויקלט אן אוימעמלדיעכע טעטיקייט אין די
ראמען פונעם "דינשן סאמאכל ביי דער טשער-
נאוועזער פילהארמאניע.
פאר איר לאגאדיאמער פרוכטבארער טעטיקייט
איז סידו טאל באערט געווארן מיטן מיטל "פאר-
דינסטפולע ארטסטאן" פון דער אמארינישער סא-
טישער סאציאליסטישער רעפובליק אויף מיט אן-
דערע אויסטייבערונגען און מעדאציעס.
ס'האט איינ פארלאזט א גרויסע אקטריסע, ס'איז
אויסגעלאזט געווארן א פאקל וואס האט באקריכטן
למעט זעכציג יאר די בינע פונעם ידישן
טאטאן. ס'האט אויפגעזעהט קלאפן דאס הארץ
פון א יידישער טאכטער וואס האט געדינט מיט
מסירות נפש אין קולטור און די קונסט פון
פאלקס.
פאר ביטיומער-דאנענען וועט אירע שטענדיק
פארברייטן איר אונזערע הערער!

מים פארשעטיקונג און צער האבן מיר זיך
יירוויקט וועגן פרייזטיקונג וואס מיר סירי טאל.
מיר האבן טאל און ארמסטען וויילע האט דאס
לאזט זיך שטעטער לעבן און רומעניע אין
דער תקופה פון צווייטן דור צוויי וועלט-מלחמה,
שטעלט מען זיך פאר א נאנץ קאמפלעס און דער
געשיכטע פונעם יידישן שטאטער. א ליבלינג פון
דעם יידישן פובליקום האט זיך בארימט גע-
מאכט מיט דא אומפארנעמליכע פישן, ווען ער
זאגט: "דער אדער" "איז עס קאלב" און אנדערע
פאר אן און שום צווייטן דור און אלע וואס האבן
זי געזען, וואס האבן מיטגעמאכט באטיש און
צוויכער וואלט אין איר אנוועזנהייט אויף דער בר-
גע, וועגן פארבאטן געווארן און איר טאטאנעם
און וועגן זי יימינאל גייט פארנעםן.
ביי 12 יאר, ווען אנדערע מיידלעך שפילן זיך
נאך מיר ליבליקעס, האט מירי טאל ארומגע-
אונדערט איבער דע מאדערנעשע, געמאדערטע
און בקאנאווער שטעטלעך מיט די "יידישע טעא-
טראטע" שפערעס און געשפילט דע הויפט דאָן.
און געוואלט איר אָפּפאנגן ערשט ווען דער דערפער-
טאָר איז געווען צוזאמענגעשטעלט פון פאלקס-
פישען ווי די "שכרועס", די "קאמעדיאנטן" און
אנדערע.

אין אנדענק פון נחום גאלדמאן ז"ל

אין ירושלים אויפן הר-הצלע אין פארנעם
די טרויער צענדעמאניע פונעם אנשטילן די מנה
פון חתום גאלדמאן. אין נאָמען פונעם וועג-
נעם האט ענעמען דאס ווארט "ה' ולמ
נאָמען פון דער "ידישער אונגער
ה' משה ליוולין.
בית - התפוצות, וואָס טראָגט דעם נאָמען פון
נחום גאלדמאן, האָט אַראָנזירט אַן אַמנה
ס'האָבן ענעמען דאָס וואָרט שוואַרץ פּרודעס
און ה' געגראַדעט גענוג.

שטענדיק געשאצט
קייט זיינע אויסערארגענטלעכע דערנרייכונגען
אנד.
הא (הירדיעה) און די געשיכטע וועט אים צי-
נמנהיגים פונעם יידישן פאלק.
ביבליאטעק אויף זיין נאמען געפון איך אלס

34. יאר האָב איך מיטגעארבעט מיט נ
זיין אויסגערעוויינלעכען מאַטא און פערזענ
לעכע דעם יידישן פאָלק, לטובת דעם הייליקן
דאס איז געווען דער מנהיג הדור (מ
טיילן דאָס געהערצטע פאָלץ צווישן די אַנגעזע
יאַער אינצויאט און איר צו אַרגאניזירן
צוועקסערע און געבנדישע.

אין ירוש - נח (ישראל), וְאֵלֶּיךָ אֶתֵּן אֶת־מִשְׁכַּן אֱלֹהֵינוּ
אֶת־שֵׁלוֹם אִין מִיטְלֵן - מִרְחָה דִּיעֲשֻׁנְטָא און
יִבְרֹאמֶטְע אױפֿן גאַנצן פון נחום גאַלדמאַן ז"ל
אַלס אַמאזש און אַנדערע פון דעם גרױסן נפֿטר,
וואָס האָט געווירדעט זײַן עבֿן דעם נאָכפֿולן צוועק
זיין שױן צווישן מדרגתי שױס צו אַלען שטײַן.
אױף דעם אױסצוגאנג זיך דאָ אַנטשליסן אױן
ער פֿייערעכטיקט, האָט דער רב הראשי ד"ר דוד
משה ראזען שליט"א געשיקט פֿאַלגערדן מעסאזש:

